

UNIVERZITA KARLOVA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra speciální pedagogiky

Dítě v předškolním věku se spinální muskulární atrofií
Preschool child with the spinal muscular atrophy

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. PaedDr. Vanda Hájková, Ph.D.**

Vypracovala: **Monika Horáčková**

Studijní program: **Specializace v pedagogice**

Obor: **Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání a český jazyk se zaměřením na vzdělávání**

Praha 2011

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

.....

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Heleně Kočové a Doc. PaedDr. Vandě Hájkové za odborné vedení mé bakalářské práce a podnětné rady. Také děkuji rodičům, kteří vyplnili dotazníky a také děkuji lidem z rané péče Domu rodin Smečno zato, že mi umožnili zúčastnit se víkendového setkání rodin, které mají dítě se spinální muskulární atrofií. A děkuji také jedné matce dítěte se SMA, která mi poskytla rozhovor.

ÚVOD	5
1 SPINÁLNÍ MUSKULÁRNÍ ATROFIE	6
1.1 KLASIFIKACE	6
1.1.1 <i>Distální spinální muskulární atrofie .....</i>	<i>6</i>
1.1.2 <i>Proximální spinální svalové atrofie .....</i>	<i>6</i>
2 RODINA POSTIŽENÉHO DÍTĚTE	8
2.1 RODIČE POSTIŽENÉHO DÍTĚTE	8
2.1.1 <i>Proces akceptace postiženého dítěte rodiči .....</i>	<i>8</i>
2.2 SOUROZENCI POSTIŽENÉHO DÍTĚTE	9
2.2.1 <i>Specifičnost postavení postiženého dítěte .....</i>	<i>9</i>
2.2.2 <i>Specifičnost vzájemného vztahu postiženého a zdravého sourozence .....</i>	<i>10</i>
3 HRY A ČINNOSTI PRO VÝVOJ DÍTĚTE	11
3.1 KOGNITIVNÍ VÝVOJ	11
3.1.1 <i>Hry a zábavné činnosti pro kognitivní vývoj .....</i>	<i>11</i>
3.2 ŘEČOVÝ VÝVOJ	19
3.2.1 <i>Hry a zábavné činnosti pro řečový vývoj .....</i>	<i>19</i>
3.3 POHYBOVÝ VÝVOJ	30
3.3.1 <i>Hrubá motorika: chronologický vývoj .....</i>	<i>30</i>
3.3.2 <i>Hrubá motorika: Souběžný vývoj .....</i>	<i>34</i>
3.3.3 <i>Jemná motorika: chronologický vývoj .....</i>	<i>35</i>
3.4 SOCIÁLNÍ VÝVOJ	38
3.4.1 <i>Hry a zábavné činnosti pro sociální vývoj .....</i>	<i>39</i>
3.5 CITOVÝ VÝVOJ	42
3.5.1 <i>Hry a zábavní činnosti pro citový vývoj .....</i>	<i>42</i>
4 RANÁ PÉČE A ODLEHČOVACÍ PÉČE	45
4.1 RANÁ PÉČE	45
4.2 ODLEHČOVACÍ PÉČE	45
5 VZDĚLÁVÁNÍ	47
5.1 PODMÍNKY VZDĚLÁVÁNÍ	47
6 REHABILITACE	48
6.1 HIPOTERAPIE	48
6.2 CANISTERAPIE	49
6.3 VOJTOVA METODA	49
7 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY	50
7.1 FINANCOVÁNÍ POMŮCEK	50
7.2 VÝBĚR A PŘEDEPSÁNÍ POMŮCKY	50
7.2.1 <i>Pomůcky, které může používat dítě se spinální muskulární atrofií .....</i>	<i>50</i>
8 SOCIALIZACE DÍTĚTE SE SMA	51
8.1 METODY VÝZKUMU	51
8.2 CÍLE VÝZKUMU	51
8.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	51
8.4 VÝSLEDKY VÝZKUMU	51
8.5 VÝSLEDKY Z DOTAZNÍKU	53
8.6 SHRNTÍ VÝSLEDKŮ	54
9 ZÁVĚR	56
RESUMÉ	58
SUMMARY	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
PŘÍLOHY	61

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je socializace dítěte v předškolním věku se spinální muskulární atrofií.

K tématu bakalářské práce mě přivedl článek na internetu o dítěti se spinální muskulární atrofií a přednáška Mgr. Heleny Kočové. Po rozhovoru s ní mi také bylo nabídnuto, abych se jako dobrovolník zúčastnila psychorelaxačního víkendu rodin dítěte se spinální muskulární atrofií ve Smečně. Tam jsem se celý den starala o dítě se spinální muskulární atrofií. Tento pobyt byl pro mě velmi přínosný. Vyzkoušela jsem si, jaké to je starat se celý den o dítě se spinální muskulární atrofií a současně jsem získala cenné informace a fotodokumentaci.

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě části, na část teoretickou a na část praktickou. V teoretické části se budu zabývat diagnózou spinální muskulární atrofie, jaké jsou její typy a jejich charakteristika. Pak se budu zabývat rodinnou postiženého dítěte, činnostmi a hrami pro vývoj dítěte se spinální muskulární atrofií, které mohou rodiče použít, když s dítětem se SMA tráví volné chvíle a když si s ním hrají. Dále se budu v teoretické části věnovat vzdělávání, rehabilitaci. Také se zmíním o kompenzačních pomůckách.

V praktické části se budu zabývat výzkumem. Použiji tři výzkumné metody – rozhovor, pozorování a dotazník. Hlavním cílem bude zjistit, jak probíhá socializace dítěte se SMA. Vytvořím výzkumné otázky, na které se pokusím rozhovorem, pozorováním a dotazníkem odpovědět.

Rozhovorem a pozorováním budu zjišťovat, zda mají rodiče dostatek informací o spinální muskulární atrofií, o její klasifikaci a o prognóze. Dále pak se pokusím zjistit, jaké činnosti a hry používají rodiče při trávení volného času s dítětem se SMA, zda se nějak snaží podporovat jejich vývoj. Také se pokusím zjistit, zda rodiče pravidelně navštěvují s dítětem rehabilitaci, zda využívají služeb rané a odlehčovací péče a jaké nejčastější pomůcky používá dítě se spinální muskulární atrofií. Také budu zjišťovat, zda je dítě se spinální muskulární atrofií integrované v běžné mateřské škole nebo navštěvuje mateřskou školu speciální.

Třetí metodou výzkumného šetření, bude dotazník. Ten bude rozdělen na dvě části. První část bude určena pro rodiče dětí se spinální muskulární atrofií a druhá část rodičům dětí, které mají v mateřské škole spolužáka se SMA. Cílem dotazníkového šetření bude, zda rodiče preferují integraci do běžné mateřské školy nebo chtějí, aby dítě se SMA navštěvovalo mateřskou školu speciální.

1 SPINÁLNÍ MUSKULÁRNÍ ATROFIE

Na začátku práce je důležité, abych definovala, co to je spinální muskulární atrofie.

„Spinální svalové atrofie zahrnují skupinu geneticky podmíněných onemocnění, jejichž podkladem je degenerace motorických buněk předních rohů míšních, případně motorických bulbárních jader.

Postižení periferního motorického neuronu se projevuje areflexií, svalovými hypotrofiemi, hypotonií, fascikulacemi, fibrilacemi a u chronického postižení i denervačními projevy.

Podle věku vzniku, rychlosti progresu, lokalizace maxima postižení a způsobu dědičnosti se rozlišují proximální svalová atrofie a distální spinální atrofie“ (Jedlička, 2005, s. 279).

1.1 Klasifikace

Podle věku vzniku, rychlosti progresu, lokalizace maxima postižení a způsobu dědičnosti se rozlišují proximální svalové atrofie a distální spinální atrofie.

1.1.1 Distální spinální muskulární atrofie

„Jde o onemocnění, které se projevuje symetrickou distální svalovou slabostí na horních, dolních končetinách. Začátek onemocnění může být od období dospívání až do pokročilého věku. Progrese je velmi pomalá, mnohaletá. Rozšíření svalové slabosti na proximální části horních nebo dolních končetin je dlouhodobě pouze subklinické“ (Hromada, 2006, s. 16-18).

1.1.2 Proximální spinální svalové atrofie

- Typ I – akutní infantilní forma (Werdnigův-Hoffmannův syndrom)
- Typ II – přechodná pozdně infantilní forma (chronický typ Werdnigovy-Hoffmannovy choroby)
- Typ III – juvenilní či časně adultní forma (Kugelbergův-Welanderové syndrom)
- Typ IV – vlastní adultní forma (Aranův-Duchenneův syndrom)

Typ I

„Je to těžká klinická forma. Zahrnuje 35% všech případů SMA. Obtíže jsou často patrné již při narození nebo se rozvíjí do 6 měsíců věku. Ve 35 % matky udávají snížené pohyby plodu. V klinickém obraze je těžká, rychle progredující svalová slabost s převážně proximální lokalizací, hypotonie s hypo- až areflexií. Časté jsou fascikulace jazyka. Děti nikdy nejsou

schopné samostatného sedu. Výskyt bulbárního syndromu (vymizení dávivého reflexu) je nepříznivá prognostická známka, která průměrnou dobu života snižuje na 6 měsíců. 95 % dětí umírá do 18 měsíců věku. Příčinou úmrtí je zde respirační insuficience“ (Haberlová, Hedvičáková, 2009, s. 180-181).

Typ II

„Jde o středně těžkou klinickou formu. Jedná se o nejčastější formu všech SMA, udává se až 45%.

Klinicky se periferní hypotonický syndrom objevuje do 18. měsíce věku. Obtíže mohou být patrné i před 6. měsícem věku, v těchto počátečních stádiích pak nejsme schopni určit klinickou formu SMA. Svalová slabost je ve většině případů symetrická, více vyjádřena na pletencích dolních končetin (DK). Často dochází k rozvoji svalových kontraktur, mohou být patrné pseudohypertrofie lýtek.

Děti nikdy nejsou schopny samostatného stoje či chůze. Obtíže pomalu programují, délka života je zkrácena na 20-30 let. Příčinou úmrtí je opět respirační insuficience“ (Haberlová, Hedvičáková, 2009, s. 181).

Typ III

„Jedná se o lehkou klinickou formu, zahrnuje 8% všech SMA. Zatím z neznámých příčin je zde vyšší procento chlapců.

Klinicky se první obtíže objevují v 95% mezi 1. až 3. rokem. Věk počátku obtíží opět neumožňuje předpovědět průběh onemocnění. První příznakem je porucha chůze, jež je daná oslabením proximálního svalstva DK. Oslabení je symetrické s pomalou progresí, šíří se i na distální svalstvo DK, později i horních končetin (HK). V počátku choroby jsou patrné pseudohypertrofie lýtek. Později může být přítomna i dysfagie a dysartrie. Děti se většinou dožívají dospělosti“ (Haberlová, Hedvičáková, 2009, s. 181).

Typ IV

„Začátek v dospělosti. Potíže začínají obvykle po 35. roce věku. Jen zřídka je diagnostikována ve věku mezi 18. – 30. rokem. Bulbární svaly, tj. svaly potřebné k polykání a dýchání, jsou postiženy jen velmi zřídka. Bývá někdy považována za variantu předchozí formy. Na rozdíl od ní má však distální převahu s počátečním postižením drobných svalů ruky, jindy naopak nohy. Má benigní průběh, nemocné výrazněji neinvalidizuje ani nezkracuje jejich věk.

Charakteristickým klinickým symptomem je minipolymyoklonus, který výrazně vyloučí pyogenní původ nemoci“ (Jedlička, Keller, 2005, s. 280).

2 RODINA POSTIŽENÉHO DÍTĚTE

„Rodina s postiženým dítětem má jinou sociální identitu, je něčím výjimečná. Tato spíše negativně hodnocená odlišnost se stává součástí sebepojetí všech jejích členů: rodičů i zdravých sourozenců. Existence postiženého dítěte je příčinou toho, že se určitým způsobem změní životní styl rodiny, protože musí být přizpůsoben jeho možnostem a potřebám. V důsledku toho se změní i jejich chování, nejen v rámci rodiny, ale také ve vztahu k širší společnosti, kde se tyto lidé mohou v rámci obranných reakcí projevat jiným způsobem než dřív, resp. než je obvyklé, nebo se od ní dokonce izolovat“ (Vágnerová, 2004, s. 70).

2.1 Rodiče postiženého dítěte

„Reakce rodičů na postižení jejich dítěte, způsob zvládnání této situace a přijetí určitého způsobu jejího řešení závisí na mnoha okolnostech, i na předpokládané příčině vzniku postižení. Z tohoto hlediska je důležité, jaké bylo jejich očekávání ve vztahu k rodičovské vůli. Narození postiženého dítěte představuje zátěž, obvykle neočekávanou. Je traumatem vyplývajícím z pocitu selhání v rodičovské roli a viny, které se vztahují k postiženému dítěti. Vědomí neschopnosti zplodit zdravého potomka vede ke ztrátě sebevědomí a k pocitům méněcennosti.

Reakce rodičů na takové trauma je ovlivněna i převažujícími postoji společnosti, v níž žijí. Důležité je, jak hodnotí své současné postavení a jaké reakce očekávají, resp. jak se s nimi dovedou vyrovnat. S negativními projevy svého okolí se mohou rodiče setkat zejména tehdy, jestliže jde o vrozené a nápadné postižení, jehož původ nelze jednoduše vysvětlit (např. infekcí či úrazem)“ (Vágnerová, 2004, s. 70).

2.1.1 Proces akceptace postiženého dítěte rodiči

„Prožívání i chování rodičů postiženého dítěte se v průběhu času mění, prochází pěti typickými fázemi:

- 1. Fáze šoku a popření. Představuje první reakci na subjektivně nepřijatelnou skutečnost, že dítě není zdravé. Lze ji charakterizovat výrokem: „To není možné, to nemůže být pravda.“ Šok se projevuje strnutím, neschopností jakékoliv reakce. V této době nechtějí rodiče slyšet nic o možnostech péče a výchovného vedení svého dítěte, protože se dosud nesmířili ani s existencí jeho postižení. V průběhu času dochází k postupnému přijetí této informace. Reakce rodičů ovlivňuje i skutečnost,*

kdy a jak se o postižení svého dítěte dozvěděli. Mnoha rodičům chybí sympatizující přístup zdravotnického personálu v neštěstí, které je potkalo. Námitky proti způsobu, jakým jim lékař informaci podal, mohou být projevem obranné reakce traumatizovaných lidí, kteří rozumově vědí, že jim lékař říká pravdu, ale nedovedou ji emočně přijmout. Proto je lékař jako posel špatné zprávy trestán kritikou, stává se pro tuto chvíli náhradním viníkem.

- 2. Fáze bezmocnosti. Rodiče nevědí, co by měli dělat, nikdy se s podobným problémem nesetkali a nedovedou je řešit. Rodiče prožívají v tomto období pocity viny, které se vztahují k dítěti, a pocity hanby, které se vztahují k očekávaným reakcím jiných lidí. Jejich prožitky bývají ambivalentní, bojí se zavržení a odmítnutí a zároveň očekávají pomoc, ale nemají přesnou představu, jaká by měla být a v čem by měla spočívat. Proto mohou být zvýšeně citliví k chování ostatních lidí.*
- 3. Fáze postupné adaptace a vyrovnání se s problémem. Pro toto období je typické zvýšení zájmu o další informace. Rodiče chtějí vědět, proč postižení vzniklo, jaká je jeho podstata a jak by měli o své dítě pečovat, zajímá je i jeho budoucnost. Racionálnímu zpracování informací často brání emoční vyladění rodičů, které může vést k jejich zkreslení. Negativní emoční reakce přetrvávají ještě v tomto období, může jít o:
  - prožitky smutku, deprese zahrnující truchlení nad ztrátou očekávaného narození zdravého dítěte*
  - prožitky úzkosti a strachu, které se vztahují k budoucnosti*
  - pocity hněvu na osud, resp. očekávaného viníka“ (Vágnerová, 2004, s. 165-166).**
- 4. „Fáze smlouvání. Je přechodným obdobím, kdy rodiče již akceptují skutečnost, že jejich dítě je postižené, ale mají tendenci získat alespoň něco, malé zlepšení, když už není možné, aby se zcela uzdravilo. Například dítě bude chodit alespoň s berlemi, bude alespoň částečně vidět. Smyslem je vyjádření určité naděje, jež není zcela nerealistická. Je znakem kompromisu, který lze chápat jako signál přijetí dříve zcela odmítané skutečnosti. Mění se charakter zátěže, v této době už nejde o trauma, spíš o dlouhodobý stres spojený s únavou a vyčerpáním náročnou péčí o takové dítě. To může posilovat i pocity bezvýchodnosti a minimální efektivity jejich úsilí, od něhož očekávali mnohem víc.*
- 5. Fáze realistického postoje. Rodiče postupně akceptují skutečnost, že je jejich dítě postižené a přijímají je takové, jaké je. Začnou se chovat přiměřenějším způsobem,*

jejich plány jsou reálnější a splnitelnější. Ke smíření s postižením dítěte nedochází ve všech případech, postoj rodičů může kolísat v závislosti na jeho vývoji a s ním spojených nově vzniklých zátěžích (problémy se školním zařazením, volbou povolání atd.)“ (Vágnerová, 2004, s. 167-168).

2.2 Sourozenci postiženého dítěte

„Role sourozence postiženého dítěte je náročnější a představuje určitou zátěž. Postavení sourozence v rodině se mění, odlišné bývají i postoje a očekávání rodičů, která k němu zaujímají. Zdravý sourozenec může nést stigma rodiny jako své vlastní, zejména v situacích, kdy je veřejné mínění nějak zdůrazňuje. Vědomí odlišnosti rodinné konstelace určitým způsobem ovlivní postoje a chování zdravého dítěte. Může se tak dít v pozitivním i negativním směru“ (Vágnerová, 2004, s. 169).

2.2.1 Specifičnost postavení postiženého dítěte

„Zdravé dítě si uvědomuje, že jeho sourozenec je více privilegován, jeho projevy bývají generalizovaně tolerovány, dokonce i tehdy, když s jeho vadou vůbec nesouvisí. Zdravé dítě si dost brzy uvědomí rozdíl v přístupu rodičů. Vysvětlení je zřejmé, děti chápou, že když je někdo nemocný, nemůže zvládnout totéž co zdraví, a potřebují větší péči. Tak se rozvíjí ohleduplnost, ochota pomoci slabšímu. Na druhé straně může být relativizace požadavků považována za nespravedlivou a prožívána jako zátěž. Od každého dítěte se očekává něco jiného a stejná nejsou ani kritéria úspěchu. Podvojnost měřítko může být pro zdravé dítě, zejména pokud je malé, matoucí. Může se cítit znevýhodněno“ (Vágnerová, 2004, s. 169).

2.2.2 Specifičnost vzájemného vztahu postiženého a zdravého sourozence

„Sourozenec je stabilní součástí života dítěte, sdílí s ním značnou část zkušeností. Postižený sourozenec může vyvolávat odlišné reakce, stimuluje určité projevy chování, jiné bývají naopak utlumeny nebo odmítány (či dokonce trestány). Pokud je sourozenec něčím výjimečný, musí si zdravé dítě vypracovat strategie, které mu pomohou zvládnout tento vztah přijatelným způsobem. Obvykle jde o postupné přijetí dominantně-ochranitelské role. Může si osvojit větší toleranci k lidské rozmanitosti, větší citlivost k potřebám jiných apod. Dítě se naučí, že postižený sourozenec musí být ochraňován a nelze se k němu chovat jako ke zdravým dětem. Tento postoj má však i své negativní důsledky: postižený, který potřebuje neustálou pomoc a

ohledy, není považován za zcela rovnocenného. Sourozenci bývají spojenci i soupeři, ale postižené dítě nemůže být soupeřem, protože tomu neodpovídají jeho kompetence. Navíc rodiče tento projev zdravého dítěte klasifikují jako špatné chování, jako přestupek. Postižené dítě nemůže být ani vzorem, s nímž by se mladší sourozenec mohl ztotožnit. Je jiné, výjimečné, proto neposkytuje obvyklou zkušenost. Vytvoření skutečné vztahové symetrie, která je mezi zdravými sourozenci běžná, je v tomto případě hůře dostupná“ (Vágnerová, 2004, s. 169).

3 HRY A ČINNOSTI PRO VÝVOJ DÍTĚTE

3.1 Kognitivní vývoj

Významná je teorie švýcarského psychologa J. Piageta. „*Piaget předpokládal, že je vývoj dítěte podmíněn jak vrozenými předpoklady, tak vnějšími vlivy, které působí společně, ve vzájemné interakci. Vrozené dispozice, a později i na nich závislá dosažená vývojová úroveň, určují, jakým způsobem bude dítě chápat vnější svět a jak na něj bude reagovat*“ (in Vágnerová, 2005, s. 48).

„*Poznávání je v předškolním věku zaměřeno na nejbližší svět a pravidla, která v něm platí. Mění se způsob, jakým dítě poznává, ale nejde o zásadní, kvalitativní změnu poznávacích strategií*“ (Vágnerová, 2005, s. 174).

„*Piaget (1970) tuto fázi kognitivního vývoje označil podle typického způsobu uvažování předškolních dětí jako období názorného, intuitivního myšlení. Myšlení předškolního dítěte ještě nerespektuje zákony logiky, a je tudíž nepřesné, má mnohá omezení. Case (1998), vycházející z Piagetova učení, považuje za nejvýznamnější rozvoj porozumění souvislostem a vztahům na různé úrovni (mezi objekty, symboly i pojmy)*“ (in Vágnerová, 2005, s. 174).

3.1.1 Hry a zábavné činnosti pro kognitivní vývoj

Všeobecná doporučení

Je potřeba dítěti dopřát dostatek příležitostí k tomu, aby mohlo poznávat věci kolem sebe, hrát si s hračkami, aby zjistilo, co všechno dovede. Na stupni vývoje nezáleží. Každé dítě si potřebuje procvičovat to, co už se naučilo. K tomuto účelu je vhodné velké množství situací a věcí, aby dítě nejlépe pochopilo, co dělá a proč se to nebo ono děje. Rodiče by s ním měli stavět věže z dřevěných kostek, kalíšků, plechovek a jakýchkoli měkkých nebo tvrdých materiálů, například stavění věží z kostek v obývacím pokoji, ve vaně s houbami na mytí, na zahradě s květináči.

Dítěti by se mělo dovolit používat předměty i tak, jak se nepoužívají nebo se používat nemají. Vlastní zkušeností se totiž naučí nejvíce. Například bude-li dítě kopat jámu nesprávným koncem lopatky, proč ne. Nemělo by se na něj naléhat, aby lopatku obrátilo, spíše se dívat, co bude dělat. Je dobré je nechat, ať si činnost zorganizuje samo (Newman, 2004).

Chronologický vývoj

Napodobování

Pokud rodiče trvají na tom, že je bude dítě napodobovat, ale ono právě nechce, neměli by ho nutit. Měli by začít tím, že budou napodobovat dítě. Když ho to začne bavit, tak nebude potom problém vyměnit si role. Také by měli rodiče napodobovat všechny zvuky, které dítě dělá. Dávají mu tak užitečnou zpětnou vazbu. Je dobré nezapomenout napodobovat jeho gesta, mimiku, včetně pláče a smíchu. Chrastí-li dítě s chrastítkem, dává-li kostky do kbelíku nebo hází-li hračkami, rodiče by to měli napodobit. Také by se mělo dítě napodobovat opakovaně, protože jednou to nestačí. Sice se rodiče hned nedozví, zda jejich snaha přináší výsledky, ale nemusí se bát, že až je dítě začne napodobovat, hned poznají, že jejich úsilí stálo za to (Newman, 2004).

„Pro napodobování se hodí celá řada básniček například pro tleskání – Paci, paci, pacičky, táta koupil botičky. A maminka pásek za myši ocásek. Nebo pro bubnování – Bubnujeme na buben, pojd'te, děti, pojd'te ven. Bubnujeme bum, bum, bum, budeme mít nový dům. A kdo s námi nepůjde, ten v něm bydlet nebude“ (Newman, 2004, s. 48).

Rodiče by s dětmi měli zkusit období anglické říkanky „Simon říká“: Simon říká, dotkni se čela. Simon říká, usměj se. Je dobré si také pořídit videonahrávku dětských říkanek. Sledovat ji společně s dítětem a napodobovat herce. Děti také dost často napodobují reálné činnosti. Rodiče by měli dovolit, aby jim dítě pomáhalo s domácími pracemi. Také je dobré spolu s dítětem se dívat do zrcadla, zkoušet různé grimasy a nechat na dítěti, aby je napodobilo. Při napodobování je dobré používat metodu vedení ruky. Začne se tím, že spolu s dítětem se uchopí kostka a hodí se do krabice. Jakmile po několika opakováních je cítit, že dítě začíná spolupracovat, posune se ruka na jeho zápěstí. A až pochopí, co má dělat, posune se ruka až k loktům, aby bylo při házení kostek stále samostatnější. Pak už stačí jen jemné dotýkání paží dítěte. Poslední krok vede k úplné samostatnosti (Newman, 2004).

Poznávání předmětů

Předměty na hraní a zkoumání by se neměly omezovat jen na obsah krabic s hračkami. Je dobré najít doma předměty zajímavých tvarů, barev, předměty vyrobené z různých materiálů. Často se stačí rozhlédnout po domácnosti. Děti si velmi rády hrají s kuchyňskými nástroji, nejrůznějšími látkovými odstřížky, zbylými dřívky a podobně. Je dobré si také schovat nějaké uzavíratelné plechovky a nasypat do nich rýži, těstoviny, hrách, čočku, tím se vytvoří předmět vydávající zvuky. Dalším pomocníkem mohou být umělohmotné láhve, do nichž se vejdou například barevné kuličky, kolíčky, mince nebo prostě jen voda. Také by se nemělo zapomínat

na suchý zip. Jedna strana se připevní na nějakou pevnou plochu a pak se bude zip zapínat, rozepínat. Tento zvuk, který to bude vydávat, se dětem velmi líbí. Také je dobré vyzkoušet hračky, které vydávají zvuky a svítí. Ty se dětem moc líbí (Newman, 2004).

Orientace podle vodítek

Velmi dobré je poskytnout dítěti co nejvíce vodítek, ze kterých snadno usoudí, co bude následovat, čímž si snadněji zapamatuje každodenní řád. Zároveň pro něj bude svět srozumitelnější. Dítě by mělo být jednoduchými výrazy informováno o tom, co přijde dál. Je-li to možné, je dobré to dítěti říkat pokaždé úplně stejně. Je také důležité neopomíjet ani neverbální vodítka. Než se půjde dítě koupat, vzít ho do koupelny, pustit mu vodu, aby slyšelo zvuk vody dopadající do vany. Před tím než se jde nakupovat, vždy je dobré připravit igelitové tašky, aby mělo podle čeho poznat, kam se půjde. A před jídlem třeba zarachotit příbory v šuplíku. Před koncem nějaké činnosti je dobré na znamení blížícího se konce a zahájení úklidu zkusit vždy zahrát určitou melodii nebo vždy zazvonit zvonečkem (Newman, 2004).

Stálost objektu

Je dobré si s dítětem a jeho oblíbenou hračkou nebo medvídkem hrát na schovávanou. Nejdříve se hračka schová jen částečně a zeptáme se dítěte, kde je hračka. Pak se hned dítěti hračka ukáže celá. Po několika opakováních je dobré zkusit, zda dítě hračku najde samo. Dalším krokem je ztěžování podmínek; hračka se zakryje stále víc, až se nakonec zahalí celá. Je dobré hračky schovávat pod kalíšky na hraní, do krabiček a pak se dítěti ukážou nebo se mu pomáhají najít. První pokusy stojí za to provést s průhlednými kalíšky. Když bude dítě sedět v jídelní židličce, schová se mu pod pultík hračka vydávající zvuk (například chrastítko, zvonek, pískací zvířátko) a pohybuje se s ním na jednu stranu a pak zase na druhou. Dítě bude sledovat pohyb zvuku. Na kraji se mu hračka ukáže. Zanedlouho se pro ni samo natáhne. Jakmile dítě začne z kočárku nebo postýlky vyhazovat hračky, vrátíme mu je zpátky, aby pochopilo, že nezmizely, ačkoli nejsou vidět (Newman, 2004).

Zkoumání okolí

„Děti potřebují zkoumat nejrůznější místa. Jakmile se umějí samy pohybovat, začnou se v postýlce otáčet nebo se jakkoli přesunují z místa na místo, aby se podívaly, co je pod stolem, za pohovkou. Při této příležitosti si prohlédnou koberec, v kuchyni ucítí vůni jídla, všimají si, jak světlo z lampy osvětluje věci v místnosti. Z toho plyne, že pokud se dítě nedokáže pohybovat samo, mělo by se mu zajistit, aby o takové zážitky nepřicházelo“ (Newman, 2004, s. 51).

Dítě je pokládáno na určitá místa, například v obýváku pod okno, jindy pod stůl, pak do rohu a tak dále. Tím, že bude dítě pokládáno nebo posazováno doprostřed pokoje na deku, bude mu prokázána medvědí služba. Je dobré obměňovat polohu na spaní, umístění jídelní židličky při jídle, nosit ho s sebou po bytě, aby poznalo všechny místnosti (Newman, 2004).

Příčina a následek

Mají-li rodiče pocit, že jejich dítě nepříliš dobře chápe souvislosti mezi příčinou a následkem a má i potíže s jemnou motorikou, je důležité mu sehnat hračky, které reagují na slabý dotek. Většina běžných hraček totiž vyžaduje pro manipulaci poměrně velkou sílu. Hračky, které se pro toto hodí, jsou hračky vyskakující z krabičky po stisknutí tlačítka nebo po otočení pásky, hračky s tlačítky, po jejichž stisknutí vyluzují zvuky a svítí, hračka na pérku v krabičce, knihy vybavené tlačítky, po jejichž stisknutí jsou obrázky doprovázeny zvuky, leporela, klávesové nástroje a kazetové magnetofony pro děti, počítačové hry pro děti (Newman, 2004).

Poznávání vztahů

„Děti poznávají vztahy mezi předměty tak, že daných vztahů poznají co nejvíc. Přitom se učí i posuzovat relativní výšku a hmotnost předmětů“ (Newman, 2004, s. 52).

Poznávání se dá například procvičovat s dítětem umístováním předmětů na sebe, jednoho předmětu do druhého, koulením a klouzáním věcí po různě šikmých plochách a v tunelech, bezdotykovým pohybováním předměty, stavěním kostek (Newman, 2004).

Přiřazování, vybírání a pojmenovávání

„Děti k sobě nejdříve přiřazují skutečné předměty, posléze zvládnou obrázky a nakonec i ještě abstraktnější pojmy jako barvy a velikosti. Sledování i těch nejmenších podobností a rozdílů tvoří základ pro rozvoj počítání a čtení“ (Newman, 2004, s. 53).

Třídění a seskupování

S dítětem se procvičuje třídění hraček při uklízení, například tak, že stavebnice patří do jedné krabice a knížky do druhé. Třídění příborů po umývání nádobí, oblečení při žehlení, knoflíků v krabičce, nití. Třídění podobných předmětů, aby se dítě muselo soustředit na detaily, například různé druhy škeblí, listů, různé dílky stavebnice. Seskupování předmětů do odpovídajících dvojic. K tomuto je nutné přistoupit až potom, co dítě zvládne třídění. Je k tomu dobré použít skutečné předměty jako například hrnek a podšálek, nůž a lžici, ponožky a boty,

čepici a rukavice. Předměty se seskupují do skupin mající stejný účel, například oddělování kuchyňských nástrojů od věcí z koupelny, odlišování hraček od oblečení (Newman, 2004).

Než děti začnou počítat

Poznávání vzorů

Je dobré začít s jednoduchými vzory tvořenými dvěma barvami (například dvě červené kuličky, jedna modrá, dvě červené). Postupně se přidává více barev a potom se používají i kostičky různých velikostí a tvarů. Dítě by mělo přiřadit ke vzoru, který mu byl předložen, stejné předměty (Newman, 2004).

Přiřazování předmětů k sobě

Pro tento nácvik se hodí praktické činnosti, například se dá dítěti za úkol, aby prostřelo stůl k večeři; mělo by k sobě přiřadit vždy jeden nůž a jednu vidličku, jeden talířek a jednu lžičku; stůl může prostřít třeba jen pro medvídka, aby na obrázku, který se mu zalíbí, spojilo dva předměty, které k sobě patří (například vidličku a nůž, psa a obojek, zvíře a jeho mládě), aby rozdalo hračky a rozneslo jídlo („Jeden pro Roberta, jeden pro Marii“), aby správně umístilo jeden ze čtyř předmětů do čtyř nádobek, například lžičku do hrnku, míček do mísy (Newman, 2004).

Počítání

Je dobré se s dítětem učit počítat takové předměty, které jsou pro ně hmatatelné a zcela konkrétní. Při počítání se předměty berou do ruky a pojmenovávají se – jedna kostka, dvě kostky. Nejlepší je začít jen s jedničkou a dvojkou. Mělo by se pracovat s takovými předměty, které může dítě snadno uchopit do ruky, tj. kostky, míčky, kuličky, boty, ponožky, sušenky (Newman, 2004).

Velikost a tvar

Na procvičování velikosti a tvaru se nejlépe hodí hry, při kterých se zároveň procvičují protiklady malý-velký, dlouhý-krátký, lehký-těžký, hodně-málo, plný-prázdný. Pro tyto účely se výborně hodí voda (mokrý) a písek (suchý). K dispozici je i plno knížek pro děti (Newman, 2004).

Říkadla s počítáním

Je dobré učit dítě počítat formou hry, nemělo by se zapomínat na písničky a říkadla.

Například:

- „*Jedna, dvě, Honza jde, nese pytel mouky, máma se raduje, že bude péct vdolky.*
- *Jedna knížka, dvě knížky, tři knížky, čtyři a pět, šest knížek, sedm knížek, prostě celý svět.*
- *Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, cos to Janku, cos to sněd? Brambory pečený, byly málo maštěný“ (Newman, 2004, s. 57).*

Než děti začnou číst

Děti je třeba intenzivně motivovat k lásce ke knížkám, proto je dobré jim co nejvíce číst. Začne se s obrázkovými knihami obsahujícími pestrobarevné obrázky známých předmětů, zvířat a lidí. V této fázi se dítě naučí držet knížku správně a „číst“ zleva doprava.

Poté se použijí knížky s jednoduchými příběhy, v nichž lidé něco vykonávají, například si čistí zuby, pak se češou, pak nakupují – dítě díky tomu pochopí, že každodenní události mají svůj řád.

Při procvičování jazyka a čtení hodně pomáhají rýmované říkanky a zpívané melodie. Proto je důležité dítěti hodně zpívat dětské říkanky a jednoduché písničky (Newman, 2004).

Než děti začnou psát

Jakmile dítě začne čmárat na papír, je nejlepší s ním hrát hry, které ho vedou k větší přesnosti při vedení čar. Například se nakreslí do písku nějaké jednoduché obrazce a dítě je zkusí také nakreslit nebo se kreslí společně s dítětem čáry přes celý papír sem a tam nebo se nakreslí dvě vodorovné čáry asi 3cm od sebe a dítě by mělo zleva doprava nakreslit čáru ve vzniklé mezeře (Newman, 2004).

Vybarvování

Děti zpočátku čmárají po celém papíře, postupně by se ale měly naučit vybarvovat jen vymezené úseky.

Nejdříve se dítěti dá vybarvit velký papír, pak se postupně zmenšuje. Potom se mu předkreslí obrysy jednoduchých obrázků na vybarvení, třeba míč, auto, vlak. Obrysy je dobré nakreslit silnými pastelkami nebo fixací. Obrázek by neměl být příliš malý, aby to dítě nepřestalo bavit. Postupně se velikost obrázku zmenšuje a dohlíží se na dítě, aby nepřetahovalo (Newman, 2004).

Souběžný vývoj

Paměť

Na procvičování paměti se hodí na příklad tyto činnosti:

- Několikrát se přečte dítěti jednoduchý příběh, až bude dítě příběh více znát, tak se dítě nechá, aby řikalo samo, co přijde dál.
- Velmi dobré je taky společné zpívání dětských písniček s důrazem kladeným na to, aby děti samy doplňovaly poslední slova nebo ta slova v textu, která si zapamatují. Pokud dítě nemluví, tak si určitě najde pro dotyčná slova vhodné zástupné gesto nebo znak.
- Také velmi dobré je chtít po dítěti, aby vyprávělo, co celý den dělalo a co se dělo.
- Rodiče by také například měli požádat dítě, aby přineslo určitě věci nebo je naopak uklidilo na správné místo.
- Moc dobré je také s dítětem hrát pexeso (Newman, 2004).

Rozšiřování rozsahu pozornosti

- Na seznam aktivit by se mělo zařadit několik her, při nichž musí dítě chvíli čekat, aby poznalo, že všechno nejde hned. Například míček se nehodí dítěti hned, ale nejdřív se řekne „připravit, pozor, teď“, nebo „raz, dva, tři“. Také to platí pro posílání autíček nebo pro shazování věží z kostek.
- Velmi dobrá je také hra s bublifukem. Vyfouknou se bubliny a s každým dalším fouknutím se chvíli počká.
- Je dobré opakovaně se věnovat činnosti, která dítě hodně baví, a měla by se prodlužovat doba jejího trvání – buď samotným prodlužováním, nebo přidáváním nových prvků. Pokud má dítě rádo vláčky, postaví se mu koleje, připraví se na ně vlak, pak se přidá řidič, pár dalších vagónů, do nákladních vagónů se naloží náklad, postaví se most, vybuduje se stanice, objede se s vlakem několik kol a vymění se cestující (Newman, 2004).

Pojem času

„Dětem trvá poměrně dlouho, než pochopí, jak čas plyne. Přesto neškodí mluvit s nimi o něm, snažit se jim vysvětlit, co znamená „ted“ a „potom“, aby se zbytečně nedostávaly do nešťastných situací, kdy by moc rády dělaly něco hned, ačkoli to není možné“ (Newman, 2004, s. 61).

Dítě musí nejdříve pochopit, že události následují po sobě. Může se mu ukázat, že se nejdřív uklidí, teprve pak přijde svačina. Pro začátek stačí vybrat dvě jednoduché činnosti a často je s dítětem opakovat. Následnost událostí lze procvičit i při čtení nebo při hraní s panenkami nebo autíčky. Každý den je třeba dítě seznámit s plánem dne, možná by stačil i půlden. Po obědě nebo po odpoledním odpočinku se dítě seznámí s plánem druhé poloviny dne. Stačí to úplně jednoduše, například: „Nejdřív se nasnídáme a pak se půjdeme podívat za tetou Martou a strejdou Petrem.“ Při každé vhodné příležitosti se ukáže na hodiny, buď skutečné, nebo třeba v knížce a dají se dítěti do souvislosti s tím, co se záhy bude dělat, například „Je čas se napít“, „Přišel čas na učení“ (Newman, 2004).

Obrázkový rozvrh činností

„Pro děti, které mají rády pevnou strukturu a špatně snášejí, nemají-li přesně vymezený sled událostí, bývají velmi užitečné obrázkové rozvrhy činností. Doporučuje se forma obrázků seřazených na tabuli ve sledu, v jakém za sebou budou činnosti na nich zobrazené následovat. Děti tak získají jasný přehled o tom, co je daný den čeká“ (Newman, 2004, s. 61).

Imaginativní hra

Až budou mít rodiče pocit, že jejich dítě zdařile napodobuje různé činnosti, měli by se snažit ho ve hře posunout dál, a to ke hrám s fantazií, které jsou známé pod názvem „hra na něco“. Například se dá dítěti prázdný hrneček a naučí se předstírat, že z něj pije čaj, natrénuje se s ním imaginativní česání vlasů hřebenem pro panenky. Děti s imaginativní hrou začínají většinou tak, že panenky, anebo jiná oblíbená plyšová zvířata začnou dělat běžné úkony přesně tak jako ony (například panenky sedí na opravdovém záchodě) nebo že děti začnou provádět jim známé aktivity za použití hraček, které fungují jako kulisy (uvařit čaj do dětské čajové soupravy).

Vybere se několik hraček, na nichž lze dítěti ukazovat, jak se co dělá. Vhodnou doprovodnou pomůckou bývá panenka nebo plyšový medvěd. Například se posadí medvěd na židli, postaví se před něj na stolek opravdový hrnek, lžička, miska a s předměty se zachází tak, jak je obvyklé. Pak se dítě vybídne, aby se k činnosti přidalo. Bude-li vidět, že dítě princip pochopilo, vymění se skutečné věci za hračky.

Tento druh hry se dá dítěti zpestřit jeho oblíbenými hračkami. Nabízejí se například tyto aktivity:

- Vaření – se skutečnými kuchyňskými nástroji či s hračkami
- Jídlo/krmení – dítě může krmit sebe nebo hračku

- Autíčka – jede se s nimi na výlet, na nákup, načerpat benzín
- Domeček – přes velkou krabici nebo židli se přehodí ubrus
- Obchody – dítěti se dá taška (košík) a naplní se pečivem, ovocem a zeleninou, nesmí se zapomenout ani na peníze (čokoládové nebo dětské mince)
- Oblékání – z krabic na půdě nebo ve sklepě se vyloví staré oblečení, klobouky, rukavice, boty a doplňky
- Péče o miminko – naučit se dávat panenku spát do postýlky, dát jí napít z lahve
- Doručování dopisů – dobré je vyrobit schránky a označit je třeba fotkami nebo obrázky příbuzných, známých, kamarádů (Newman, 2004).

Waldonova metoda

„Waldonova metoda, pojmenovaná podle autora Geoffreyho Waldona, pomáhá dětem naučit se základy potřebné pro další kognitivní vývoj, tj. čtení, psaní, počítání, logické a pojmové myšlení. Obzvláště je vhodná pro děti autistické, tvrdohlavé a pro ty, které upřednostňují zrakovou paměť před sluchovou.

Tato metoda je založena na předpokladu, že základním stavebním kamenem kognitivního vývoje je schopnost umístování předmětů, řazení, používání nástrojů, přiřazování předmětů, včetně seskupování do dvojic a třídění. Děti s těmito dovednostmi totiž začínají experimentovat od raného věku. Například malé děti často házejí předměty do nádobky a vzápětí je vysypou. A vystačí si při tom úplně samy.

Naopak postižené děti samy od sebe obvykle neexperimentují, nezkoumají předměty kolem sebe a neusilují o to, aby je poznaly. Waldonova metoda si proto za jeden z cílů klade poskytování dostatku prostoru a času na to, aby děti samy experimentovaly, aby se mohly tyto základní dovednosti, na kterých staví jejich další vývoj, naučit a procvičovat si je“ (Newman, 2004, s. 64).

Zkus a uvidíš

„Metoda „Zkus a uvidíš“ je způsob práce s dětmi založený na předpokladu, že se člověk nejlépe učí tím, co si sám připraví a zkusí. Děti jsou tak povzbuzovány k samostatnému vybírání a rozhodování a za to, co dělají, se učí být zodpovědné.

„Zkus a uvidíš“ si klade za cíl naučit děti zvládat úkony, které potřebují, už od raného věku. Metoda se zaměřuje především na posilování nezávislosti, schopnosti volby, zájmu o učení;

důraz klade i na budování smyslu pro zodpovědnost. Děti jsou pozitivně motivovány k učení, aby se mu věnovaly rády – a to nejen v dětství, ale po celý život.

Tato metoda byla modifikována pro rodiče tak, aby ji mohli s dětmi používat i doma. Není určena výhradně postiženým dětem, ale svým přístupem a postupy se pro ně velmi hodí“ (Newman, 2004, s. 67).

3.2 Řečový vývoj

V knize Sarah Newmann je definován takto: „*Děti se učí vnímat slova, rozumět jim, napodobovat slyšené zvuky a samy používat slova. Používá se název řečový vývoj, ale samozřejmě se nejedná jen o řeč, ale o jazyk jako takový. Jazyk navíc neznamená pouze naučit se mluvit. Patří k němu i vnímání řeči těla a využívání očního kontaktu, prostě celá řada neverbálních projevů zvyšujících účinnost komunikace“ (Newman, 2004, s. 69).*

3.2.1 Hry a zábavné činnosti pro řečový vývoj

Všeobecná doporučení

Je potřeba s dítětem mluvit jasně a srozumitelně. Důležitá slova je nutné používat samotná, aby dítě snadno pochopilo, co se po něm žádá. Místo „Byla bych radši, kdybys tím nožem nemlátil do stolu.“ se mu řekne „Nebouchej do stolu.“ Není dobré říkat „Co kdybys dala tu kostku do kbelíku?“, ale „Hod’ tu kostku do kbelíku.“

Vyjadřování je potřeba přizpůsobit rozumové vyspělosti dítěte, tuto hranici lze překročit maximálně o krok. Když dítě používá jednoslovná vyjádření, užívají se dvouslovná a podněcuje se dítě k tomu, aby také začalo spojovat dvě slova. Naši řeč (ale ne výslovnost) přizpůsobujeme vývoji dítěte.

Jednoduchá spojení opakujeme stále dokola, nesmíme si nechat ujít žádnou vhodnou příležitost.

Kojenci a batolata dobře reagují na vysoký tón hlasu. Právě proto ho dospělí při komunikaci s dětmi volí automaticky. I když zrovna rodina nemá doma kojence, ještě nějakou dobu je třeba se držet vysokých tónů.

Je potřeba mluvit s dítětem výrazně, používá se zpěvavá melodie. Je velmi dobré měnit tón, aby se udržela pozornost dítěte, Monotónní projev dítě nezaujme, i kdyby byl sebezajímavější.

Je třeba dávat pozor na to, aby tón hlasu a výraz tváře odpovídal sdělovanému obsahu. Komunikace se totiž neodvíjí jen od řeči. Když si s někým povídáme, interpretujeme si jeho

slova nejen na základě slov, ale vnímáme i tón, všímáme si řeči těla. Děti nejsou žádnou výjimkou. Jakmile jim komunikace dělá problémy a řekneme jim „Ne“ s rozzářeným úsměvem, uděláme jim tím spíše medvědí službu. Později se děti naučí vyrovnávat se s víceznačnými zprávami, ale teď rozhodně ne.

Při komunikaci s dítětem je potřeba přirozeně gestikulovat. Usnadní mu to tak porozumění mluvenému slovu.

Na jakoukoli snahu o komunikaci ze strany dítěte je potřeba reagovat okamžitě, byť jen úsměvem, pohlazením nebo jediným slovem. Dítě musí získat dojem, že komunikace má smysl a že funguje.

Neměli bychom to přehánět s opravováním chyb, abychom dítě neodradili od pokusů zařazovat do slovní zásoby nová slova a výrazy. Prostě řekneme „Ano“ a vyslovte slovo správně. Když třeba dítě říká „bebe“ místo autobus, je třeba na to zareagovat „Ano, autobus“.

Moc dobré je dětem zpívat. Děti mají vrozenou tendenci zpívat, tak je potřeba toho využít. Některé děti, které odmítají mluvené slovo, totiž velmi dobře reagují na zpěv, včetně zpívaných požadavků nebo informací.

Logopedi tvrdí, že slova „prosím“ a „děkuji“ nejsou v počátečních fázích vývoje řeči užitečné. Děti by se s nimi podle jejich názoru měly začít seznamovat až ve chvíli, kdy mají poměrně širokou slovní zásobu. Situace, kdy se dítěte zeptáme, co chce, a ono odpoví „prosím“, totiž nikam nevede. Děti by se proto nejdříve měly naučit výrazy, jež potřebují každý den (Newman, 2004).

Chronologický vývoj

Oční kontakt

Pokud dítě nenavazuje oční kontakt spontánně, trénujte ho. Pro správně osvojování jazyka je totiž velmi důležitý, proto by se neměl opomíjet.

Základní předpoklad je, stát k dítěti čelem a natolik blízko, aby očnímu kontaktu prostě nemohlo uniknout odvrácením pohledu. V případě potřeby je dobré si před dítěte kleknout nebo sednout do dřepu, abychom měli oči ve stejné rovině s dítětem. Někdy pomůže si lehnout i na zem. Dítě by se nemělo však nutit, aby se nám dívalo do očí. Je lepší se přesunout jinam, abychom se dostali do zorného úhlu dítěte. Někdy to pro rodiče znamená velké vypětí sil, ale určitě se to vyplatí.

Oční kontakt by se měl navozovat před začátkem jakákoli hry nebo jiné aktivity. Jakmile se ho dítěti podaří opřít, okamžitě by mělo být odměněno právě onou připravenou aktivitou.

Klidně můžeme na dítě dělat legrační grimasy, hlavně se na nás musí dívat. Pokud uvidí před sebou unuděný nebo smutný obličej, nebude mít důvod si ho prohlížet, proto bychom měli se stále usmívat, dělat nejrůznější grimasy jako například hýbat obočím nebo nakrabatit nos, vydávat legrační zvuky, sáhnout například po nápadném klobouku, neobvyklých brýlích (křiklavě barevných, velkých), slunečních brýlích, obrovských náušnicích nebo si nasadit nos jako klaun, koupit si masku nebo pomalovat obličej.

Někdy se dá získat pozornost dítěte tím, že se mu slabě foukne do tváře, nebo naopak tím, že se nebudeme hýbat a budeme mlčet. Taková nečekaná změna v sochu může totiž vyvolat reakci mnohem snáze než zuřivá snaha o pozornost. Na pomoc si můžeme vzít i předmět, který má dítě rádo, a umístit si ho vedle obličeje. Děti ho obvykle sledují očima. Pokud se dítěti podaří navázat s námi oční kontakt, je potřeba ho odměnit právě tím daným předmětem. Příště si pomůžeme buď tím samým předmětem, nebo sáhneme po jiném.

Další variantou je například schovat si hračku za hlavu, počkat, až dítě naváže oční kontakt, a pak mu ji ukázat. Zkusíme jeho oblíbenou hračku, před jídlem sáhneme po lžici, pokud má dítě rádo hračky vydávající zvuky, zkusíme je.

Velmi dobré je také hrát na schovávanou v podobě známého bu bu baf s různými pomůckami například se šátkem, papírovými utěrkami, při převlékání postele s ložním prádlem, s prádlem na šňůře, záclonou, nábytkem a dveřmi, oblečením při oblékání a svlékání, bryndáček při nasazování nebo sundávání, přikládat ruce na obličej sobě a pak dítěti, vzít ruce dítěte do svých, přiložit je na tvář sobě a pak jemu.

Také je dobré posadit si dítě na kolena čelem k sobě a zpívat mu. Například: „*Takhle jedou páni, takhle jedou dámy, takhle jezdí sedláci, když už mají po práci. (Při zpěvu s dítětem „drcáme“ jako by opravdu jelo.)* Nebo *Houpy, houpy, houpy. Co si žabák koupí? Koupí on si za kačku velikánkou klouzačku. (necháme dítě sjet po našich natažených nohou dolů)*“ (Newman, 2004, s. 75).

Využijeme také chvíle, kdy si dítě hraje samo, a přidáme se k němu tak, že budeme zrcadlově napodobovat jeho pohyby se stejnou nebo podobnou hračkou. Můžeme buď něco říkat, nebo jsme zticha (Newman, 2004).

Čekání

Přípravu na hry, při nichž se střídají hráči, můžeme zahájit nácvikem prodlužování rozsahu soustředění, aby se dítě naučilo čekat, třeba jen několik málo vteřin. Nesmíme ho naučit zvyknout si na to, že mu budeme věnovat pozornost, kdykoli si vzpomene. Můžeme použít například tyto hry – „*pouštění míčku neprůhledným tunelem; Dítě tak uvidí, že se míček kutálí*

dovnitř, a když počká, vykutálí se ven. Dobrá je také hra s bublifukem- dítě totiž musí počkat, než k němu bublina doletí a pak uděláme novou“ (Newman, 2004, s. 76).

Střídání

Nesmí se zapomínat na to, že postiženým dětem někdy trvá hodně dlouho, než zareagují, takže je potřeba jim dopřát více času, než si myslíme, že stačí. Když máme pocit, že by už mělo odpovědět, napočítáme do deseti, aby dítě mělo ještě trochu času navíc.

Posadíme si dítě na kolena čelem k sobě nebo si sedneme proti sobě. Pozorujeme dítě a napodobujeme všechny zvuky a výrazy, které zaregistrujeme. Svou reakci přeženeme. Pak dítěti dáme dostatek času, aby mělo šanci pochopit, že je řada na něm. Vhodnými podmínky pro pokusy o navázání komunikace může být například jídlo nebo tiché chvíle.

Sedneme si naproti dítěti, pošleme dítěti míček a vybidneme ho, aby nám ho poslalo zpátky. Sedíme-li u stolu, nabízí se vhodná příležitost i pro procvičování očního kontaktu.

Nácvik střídání lze zařadit do spousty her, například dáváme do mísy ovoce, sestavujeme spolu skládanku, stavíme kostky, kreslíme. Především vybereme takovou činnost, která dítě baví. Střídáme se i při krmení zvířat, buď doma, nebo třeba u známých (Newman, 2004).

Seznamování se s významem jazyka

„Děti se musejí naučit, že zvuky, které slyší, mají význam, že něco znamenají. Následující hry jim pomohou uvědomit si, že jim slova napovídají, co zajímavého se stane“ (Newman, 2004, s. 77).

Předvídaní

Říkaneky a písničky doprovázíme vhodnými pohyby. V bazénu – ve vodě se dá hrát spousta her, například:

- *„Spadla lžička do kafička, udělala žbluňk... (ponoříme se trochu s dítětem do vody)*
- *Hop do vody, do vodičky, zahrajeme si na rybičky. Hop do vody jako šipka, velká rybka, malá rybka.*
- *Sedí žába v rákosí, tahá myšku za vousy. Myška píská, žába výská. Kuňky, kuňky, kuňk, do vodičky žbluňk (Dítě skočí do vody, zvládne-li to.)“ (Newman, 2004, s. 77).*

Samozřejmě je dobré nechat dítě skákat do vody, bude-li chtít, dovádíme s ním. A povídáme si u toho, ať pochopí, co znamenají slova skočit, ponořit se, plavat a tak dále (Newman, 2004).

Připravit, pozor, ted'

Při hrách tohoto typu se dítě naučí, že „ted“ něco znamená, že se po jeho vyslovení začne něco dít. Řekneme „Připravit, pozor, ted“ a pošleme dítěti autíčko nebo míč, postrčíme ho na kočárku kousek dopředu, shodíme věž z kostek. Musí se však stát něco, co stojí za podívání a pozornost. Postupně je dobré pauzu mezi „pozor“ a „ted“ prodlužovat, abychom dítě napnuli a přiměli ho co nejvíce se soustředit. Hlavním aktérem nemusíme být jen my, pobídneme dítě, ať i ono po vyslovení „ted“ strčí do autíčka nebo shodí věž (Newman, 2004).

Zpívání při hře

Vybereme melodii písničky, kterou máme rádi, například „Skákal pes přes oves“, a podle situace změníme slova tak, abychom je mohli zazpívat. „Skládáme skládku“, „Takhle jíš rohlíky, kousy, kousy, kousy“ a jiné. Za nějakou dobu nám tvoření nových popěveků přejde do krve a navíc tak máme k dispozici výborný způsob snižování napětí. Děti totiž zpívání milují, přičemž mezi námi a Pavarottim nedělají žádné rozdíly. Takže klidně můžeme zpívat falešně.

Je dobré také přehánět výslovnost. Místo „ne“, řekněte „neeeeeee“, aby byl jazyk pro dítě zajímavější a aby snáz porozumělo (Newman, 2004).

Napodobování

Nejlépe se dítě naučí napodobovat tak, že my začneme napodobovat je. Chceme-li dítě motivovat k tomu, aby po nás opakovalo „naše“ zvuky, nejdřív po dítěti opakujeme jeho zvuky. Potom začne napodobovat samo od sebe.

Někdy opakujeme jakékoli zvuky, které někdy předtím dítě vyluzovalo, a sledujeme, zda je dítě bude po nás opakovat. Pro tyto hry se hodí procházka s kočárkem, jízda v autě nebo koupání, protože dítě se snáz soustředí a nenechá si tolik odvést pozornost.

Co nejčastěji bychom měli používat přirozená gesta a sledujeme, zda je dítě po nás opakuje. Při loučení zamáváme, chceme-li, aby se dítě ztišilo, řekneme „ššš“ a dáme si prst na ústa, pokud chceme, aby nás dítě poslouchalo, přiložíme ruku k uchu (Newman, 2004).

Podporujeme vydávání zvuků

Každé dítě má svůj čas během dne, kdy si nejvíc povídá nebo zpívá. Některé děti jsou nejupovídanější po jídle nebo třeba i při jídle, protože si právě v tu chvíli žvýkáním procvičují příslušné svaly. Jiné děti toho napovídají ve vaně, protože se jim tam dobře dovádí. A další děti ponejvíc povídají při jízdě autem nebo v kočárku, protože je nic nerozptyluje. Je potřeba se přizpůsobit dítěti.

Vydávání zvuků lze trénovat například tím, že budeme dítě lechtat a smát se s ním, dělat na dítě legrační obličej, vyluzovat zvuky, které ho zaujmou, a budeme ho vybízet, aby nás zkoušelo napodobit, sedneme si s ním před zrcadlo, budeme dělat na sebe obličej a vydávat zvuky a pobízet ho, aby to také zkoušelo. Zařadíme také do seznamu častých činností hodně foukání. Dáme dítěti na pití brčko. Při hraní a čtení produkujeme spousty doprovodných zvuků – napodobujeme zvířata, klapot podkov, vítr, zkrátka cokoliv. Je také velmi dobré zpívat s dětmi písničky, říkat si říkanky nebo zpívat dítěti ukolébavky (Newman, 2004).

Komunikační schopnosti v raném věku

Na jazyk je potřeba pohlížet jako na prostředek komunikace, nikoli jen jako na řeč. Každý rodič doufá, že nastane doba, kdy se dítě naučí mluvit. To ale může trvat hodně dlouho a je potřeba se zatím s dítětem domluvit jinak. Proto je potřeba pracovat na rozvoji dalších komunikačních schopností. Zdokonalení předřečové komunikace zvyšuje pravděpodobnost rozvoje řeči. Pokud probíhá výuka řeči u dítěte pomalu, je potřeba se soustředit na jiné způsoby dorozumívání a podporovat je. Veškeré pokusy o komunikaci by se měly odměňovat, je potřeba chválit. Na každý pokus o komunikaci by se mělo reagovat, dávat dítěti najevo, že nás to zajímá a že mu rozumíme. Například podívá-li se dítě na knihu, podáme mu ji, nebo když při pohledu na kočku vyloudí nějaký zvuk, řekneme „Ano, to je kočička“. Snažení u dítěte posilujeme například tím, že jeho výrazy a gesta převedeme do podoby slov. Není dobré předvídat každou potřebu dítěte. Je dobré mu dát prostor pro vyjádření, nechat ho, aby nám sdělilo, že má hlad nebo si chce hrát, protože pokud uděláme všechno dřív, než si o to dítě samo řekne, nebude mít důvod se snažit komunikovat (Newman, 2004).

Pláč

„Nespokojenost dává dítě najevo pláčem. Brzy se rodiče naučí rozpoznat různé druhy pláče a podle nich poznají, co dítě potřebuje. Pláčem se dítě může dožadovat jídla, přebalení, spánku, pochování; může tak rodičům sdělovat, že ho bolí bříško. Děti, které mají problémy s komunikací, tuto metodu využívají poměrně dlouho, jelikož je účinná“ (Newman, 2004, s. 81).

Smích

„Smíchem nám děti sdělují, že je jim dobře, že se baví. Rodiče přirozeně opakuji činnosti, jež mají za následek smích“ (Newman, 2004, s. 81).

Očekávání

„Dítě od raného věku dává najevo, že něco očekává. Jakmile uslyší vodu natékající do vaničky, začne se nedočkavě vrtět, protože tuší, že se bude koupat“ (Newman, 2004, s. 81).

Upřený pohled

Upřeným pohledem děti dávají najevo, že něco chtějí, nebo jím reagují na otázku. Rodiče by měli být velmi pozorní, jinak si ho totiž nemusejí vůbec všimnout. Vybidneme-li dítě, aby nám ukázalo na obrázku psa, nemusí ukázat prstem, ale podívá se na něj. My pak vidíme, že nám dítě rozumělo. Podobně se také může dívat na věci, které chce podat. Když nám dítě sedí na klíně a zadívá se na knížku, snadno nám jeho pohled unikne. Je proto lepší posazovat si dítě čelem k sobě (Newman, 2004).

Ukazování

Nejprve děti ukazují celou paží, později jen prstem. Dávají nám tím najevo, že něco chtějí, nebo nám odpovídají na otázku. Také ukazují předměty, o kterých se chtějí dozvědět víc, tak se ukazováním dožadují vysvětlení.

Ukazování lze podporovat například tím, že podržíme jídlo nebo hračku z dosahu dítěte, aby se proto, co chce, muselo natáhnout nebo ukázat, co by chtělo, měli bychom také dítě učit ukazovat, jak je veliké, ukazujeme na věci, o kterých mluvíme a podobně (Newman, 2004).

Přímý kontakt

Neumí-li dítě mluvit, obvykle nám přinese předmět, který se týká toho, co chce. Když dítě přinese knihu, znamená to, že chce číst, pokud přinese například hrneček, znamená to, že chce pít.

Děti také berou dospělé za ruku a odvedou si je k tomu, co chtějí. Neumí-li dítě říct, co chce, je to velmi účinný způsob komunikace (Newman, 2004).

Gesta

Děti při komunikaci užívají přirozená gesta. Když chtějí pochovat, přijdou k nám a zvednou ruce. Proto i my bychom měli používat při řeči gesta, aby je dítě vidělo a vnímalo (Newman, 2004).

Znakové systémy

„Samozřejmým rozšířením komunikace gesty jsou znaky, znaková řeč. Malým dětem obvykle pomáhá Makaton, což je systém jednoduchých grafických symbolů a znaků doprovázejících řeč. Znaky jsou odvozené z britské znakové řeči pro neslyšící a byly upraveny tak, aby dětem co nejvíce vyhovovaly, například drobné pohyby pažemi byly nahrazeny nápadnými pohyby. Děti se tak učí komunikovat na základě vnímání více smysly. Slyší mluvené slovo, které je doprovázeno znakem, a zároveň vidí kreslený symbol slova. Reagovat mohou buď slovně, zvládnou-li to, znakem, případně kombinací obou variant“ (Newman, 2004, s. 82).

Jak se užívá znakový systém

Vybereme si tři nebo čtyři výrazy, které dítě potřebuje užívat nejčastěji. Měli bychom vybrat slova, která budou pro dítě natolik motivující, aby na ně dítě reagovalo a snažilo se je napodobovat. Například to mohou být slova pití, sušenka, ještě, pes. Určitě nemá smysl učit dítě nějaké abstraktní pojmy nebo věci, které nezná. Je potřeba si také uvědomit, že znaky nelze používat vždy a všude.

Pokud v řeči užijeme slovo, pro něž dítě učíme znak, uvedeme hned i samotný znak. Se znaky musíme seznámit všechny lidi, kteří s dítětem přicházejí nejčastěji do kontaktu.

Spolu se znakem je potřeba uvádět vždy i slovo. Nesmí se zapomínat na to, že znak není nahrazením slova, ale je spíše doplněním. Pokud dítěti ukazujeme znak, je důležité, aby se na nás dívalo, jinak totiž naše snažení ztrácí smysl.

Jakmile uvidíme, že dítě znakům rozumí nebo je začne používat, je potřeba si držet náskok několika dalšími znaky. Vždy dítěti ukazujeme tři až čtyři znaky, které ještě neovládá. Hlavně nesmíme zapomínat na to, že se znaky musí vztahovat ke klíčovým předmětům a výrazům v životě dítěte (Newman, 2004).

Chápání významu slov

Pokud dítě nemluví, měli bychom se zaměřit na to, aby se dítě naučilo chápat význam slov, jelikož rozvoj řeči se odráží právě od pochopení významu slov.

Při hovoru s dítětem bychom se měli zaměřit pouze na používání základních slov. Není dobré vyplňovat tiché chvílky nekonečným povídání. Dítěti je potřeba všechno opakovat stále dokola. Pro nás to bude náročné, ale dítě potřebuje slova, která se má naučit slyšet znova a znova, dokud si je nespojí s označovaným předmětem, místem nebo pojmem.

Je potřeba se orientovat na „tady a teď“. Děti totiž nedokážou zpočátku pochopit vztah všech tří rovin. Znají a chápou jen to, co se děje teď. Je dobré si povídat o předmětech a činnostech, které dítě zná.

Děti brzy přestane bavit pojmenovávání předmětů, o kterých vědí, že je dospělí znají. Je proto důležité vybízet dítě k označování věcí v kontextu. Velmi vhodná hra je například umístění předmětů do tašky. Při této hře vybidneme dítě, aby vytáhlo nějaký předmět, aniž bychom se dívali a dítě pak nám musí říct, co vytáhlo.

Pokud dítě vyjadřuje své potřeby neverbálně, to znamená prostřednictvím znaků nebo ukazováním, vždy je potřeba slovně uvést, co má na mysli.

Pokud s dítětem hrajeme nějakou hru, je potřeba mu průběžně říkat, co děláme. Totéž platí i při běžných aktivitách, jako je například mytí, krmení. Měli bychom přitom používat běžné a jednoduché výrazy.

Velmi dobré je také založit album, do kterého dáme fotky hraček dítěte a předmětů, které velmi dobře zná. Například tam zařadíme fotku plyšového medvěda, lžice, autíčka, kartáčku na zuby, členů rodiny. Album si prohlížíme spolu s dítětem a vedeme ho k tomu, aby pojmenovávalo obrázky. Na každou stránku nalepíme jednu nebo dvě fotografie. Také je dobré dítěti dávat na výběr z více možností, aby si muselo vybrat, a my jsme zjistili, zda pojmu rozumí.

Další možností je například to, že si zavedeme s dítětem sešit, do kterého si bude nalepovat výstřižky z noviny a časopisů. Vybíráme takové obrázky předmětů a věcí, které dítě zná, které má rádo. Pro rozšiřování znalostí a vědomostí dítěte můžeme využívat každodenní realitu (Newman, 2004).

První slůvka

Není dobré první slova z dítěte nějakým způsobem vymámit. Musí přijít správný čas. Dítě nejdříve musí pochopit význam slova, musí ho umět vyslovit a ukázat, a tak potřebuje příležitost. Jazykový vývoj podpoříme nejlépe tak, že si budeme s dítětem povídat a hrát. Dítěte také pomůžeme tím, že ho seznámíme s některými znaky Makatonu (Newman, 2004).

Dvě slova

Ještě předtím než dítě začne spojovat dvě slova k sobě, musí danému slovnímu spojení porozumět.

Pokud se dítě stále vyjadřuje jednoslovně, je potřeba doplnit druhý výraz. Například řekne-li dítě slovo „pes“, my řekneme „pes běhá“. Řekne-li „ještě“, my doplníme například „ještě mléko“ (vždy doplňuje samozřejmě podle kontextu).

Slovesa můžeme například procvičovat tak, že vše, co se kolem nás děje, budeme komentovat, například pes běží, dítě pláče, auto jede.

Je velmi důležité dávat dítěti dvouslovné pokyny, protože tím zjistíme, zda rozumí dvěma slovům používaným společně: „podej medvídku“ (v tomto případě musí mít na výběr z více hraček). Také si s dítětem prohlížíme knížky a povídáme mu, co lidé, zvířata a věci dělají atd. (Newman, 2004).

Seznamování s abstraktními pojmy

Děti potřebují hodně zkušeností, aby si začaly pojmy zevšeobecňovat. Pouhé vysvětlování nic nezmůže, musí na to přijít samy. Je potřeba s dítětem co nejvíce mluvit o abstraktních pojmech jako je například teplý-studený, nahoře-dole, těžký-lehký. Při čtení knížek ho na tyto pojmy upozorňujeme. Dítě se zároveň seznamuje s tím, že abstraktní pojmy mají více podob (velký pán je pokaždé jinak velký), (Newman, 2004).

Tři slova

„Dítě musí nejprve pochopit, co spojení tří slov znamená, nestačí, aby se orientovalo v kontextu“ (Newman, 2004, s. 86).

Pokud dítě reaguje na nějakou situaci dvojslovným spojením, zareagujeme na to spojením o třech slovech. Například když řekne, že táta není, my mu na to odpovíme, že táta není doma.

Je také důležité si povídat s dítětem o činnostech a věcech, které má rádo. Pokud ho například zajímá vláček, tak si s ním povídáme o všem, co má s vláčkem něco společného.

Moc dobré je také provádět s dítětem činnosti, při nichž se hodně mluví například nakupování, práce na zahrádce. Také je velmi důležité mu číst knížky, povídat si o obrázcích v knížce a o příbězích, které s ním čteme, hrát si s ním, povídat si o každodenních činnostech. Velmi dobré je také si povídat o tom, co kdo celý den dělal (Newman, 2004).

Souběžný vývoj

Metoda Carolyn Smithové

Pozorujeme-li dítě při hraní, všímáme si toho, co zvládne samo a co rádo dělá. Až odhalíme nejoblíbenější aktivitu dítěte, pořídíme si stejné nebo podobné hračky a budeme napodobovat všechno, co dítě dělá. Cílem je tedy získat zájem dítěte a docílit spolupráce. Dítě se bude cítit zpočátku zmateně, bude mu divné, co děláme. Výsledkem tedy bude oční kontakt. Tento postup opakujeme co nejčastěji a snažíme se oční kontakt prodlužovat. Je důležité přitom používat co nejjednodušší jazyk, aby nám dítě rozumělo. (Newman, 2004) Například místo

„Házíme kostky do krabičky.“ řekneme při každém hodu „Hop!“. Postupně se začneme střídat. Dítě hodí kostku do nádoby a podívá se na nás, tedy čeká, až také hodíme kostku do krabičky. Pak jsme na řadě my. Hodíme kostku do krabičky, podíváme se na něj, tím mu dáme najevo, aby tam také hodil kostku. Střídáme se, tedy komunikujeme. Dítě se tímto také učí, že nás může přimět k napodobování toho, co dělá. Učí se nás tedy ovlivňovat, což je velmi důležité. Po chvíli napodobování se činnost trochu obmění. Tím uvidíme, zda nás dítě začne napodobovat. Podle stupně porozumění můžeme vést stále složitější dialog.

Až se dítě naučí spolupracovat, můžeme sebe nahrazovat i jinými osobami, podstata zůstává stejná. Cílem je naučit dítě komunikaci s vrstevníky (Newman, 2004).

Muzikoterapie

„Muzikoterapie pomáhá dospělým a dětem využívat hudbu jako nástroj komunikace a sebevyjádření. Malé děti se speciálními potřebami, které mají problémy s komunikací, interakcí a sebevyjádřením prostřednictvím jazyka, mohou být pozitivně motivovány poslechem hudby a její produkcí. Muzikoterapeuti hudbou probouzejí v dítěti zájem a motivaci, postupně s ním navážou a rozvíjí vztah“ (Newman, 2004, s. 88).

Během dne je velmi důležité si vyhradit čas na hudbu. Můžeme například si zpívat, tleskat do rytmu, nechat dítě bouchat do bubínku (Newman, 2004).

3.3 Pohybový vývoj

Do pohybového vývoje se řadí hrubá a jemná motorika. V této kapitole se tedy budu zabývat hrami a činnostmi, které jsou dobré pro rozvoje hrubé a jemné motoriky.

3.3.1 Hrubá motorika: chronologický vývoj

Jestliže je dítě tělesně postižené, je potřeba se poradit s dítětem, zda pro něj nejsou aktivity, které s ním chceme dělat, nebezpečné. Některé děti se musí nejprve přesvědčit, že se nemusí nových činností bát. Měli bychom pamatovat na to, že pokud má dítě nějaké ochrnutí, je potřeba dbát zvýšené opatrnosti, aby si dítě neublížilo, nezranilo a nedostalo se do nebezpečných situací (Newman, 2004).

Polohy

Dítěti, které se samo nemůže pohybovat, je potřeba mu během dne měnit polohu, aby zapojovalo i jiné svaly. Také mu to pomáhá, aby vidělo svět i z jiného úhlu. Například dítě položíme na břicho na podložku umístěnou na podlaze, také mu můžeme pod hrudník vložit srolovaný ručník, nebo můžeme položit dítě na bok, na záda nebo si sedneme na zem, nohy rozložíme do tvaru písmene V, dítě si posadíme obkročmo na stehno čelem k sobě atd. (Newman, 2004).

Držení hlavy a krku

Dítě si chytíme na zádech pod rameny a mírně ho na nich houpeme. Po chvíli ho vytáhneme do sedu. Při hře je dobré si s dítětem povídat a také udržovat oční kontakt. Cvik je dobré také provádět opačným směrem (Newman, 2004).

Držení váhy těla na předloktí

Tato poloha příznivě napomáhá tělesnému vývoji. Dítě na břicho pokládáme přes den, musíme ale na očích. Je dobré pokládat dítě na různé typy podložek, aby se nenudilo a mohlo zkoumat svět kolem sebe – na dřevěnou podlahu, na pohovku, postel, na lino, koberec, ale platí, že je lepší tvrdší povrch. Nebo můžeme dítě položit na břicho a hrudník mu podložíme ručníkem nebo si my lehne na podlahu a bříškem dolů si ho položíme na hrudník, pobízíme ho ke zvedání hlavičky a navazování očního kontaktu s námi (Newman, 2004).

Přetáčení

Přetáčení nacvičujeme s dítětem například tak, že položíme dítě na záda a vzpažíme mu jednu paži, jemně mu tlačíme bok a nohu dopředu. Jako návnadu pro to, aby se dítě přetočilo ze zad na břicho, použijeme hračku. To samé provedeme i na druhé straně. Nebo dítě přetočíme jen napůl, pak necháme na něm, aby se přetočilo. Opět ho motivujeme oblíbenou hračkou. Další možností je například položit dítě na podložku nebo na polštář a opatrně ho kolébat ze strany na stranu (Newman, 2004).

Sezení

Při nácvičku sezení využijeme cviky, kterými nacvičujeme držení hlavy a krku. Než bude dítě samo sedět, potřebuje posílit svaly hlavy a krku, svaly v oblasti přechodu mezi hlavou a krkem a také svaly na zádech.

Jakmile se dítě alespoň trochu samo udrží vsedě, posazujeme si ho na klín a držíme pevně za tělíčko a boky. Když už dítě umí sedět, musí natrénovat držení rovnováhy a posílit svaly trupu.

Rovnováhu můžeme nacvičovat například tím, že před dítě nebo vedle něj dáme jeho oblíbené hračky, aby bylo dítě nuceno se pro ně natáhnout, nebo houpeme dítě dopředu a dozadu, ze strany na stranu, aby bylo nuceno přenášet váhu. Rovnováhu můžeme nacvičit i tím, že si posadíme dítě na stehno čelem k sobě a houpeme ho ze strany na stranu. Tímto lze také procvičovat u dětí svaly, které mají ztuhlé v oblasti kyčlí.

Svaly trupu se dobře dají procvičovat na houpačce nebo na houpacím koni. Svaly celého těla se dají dobře procvičovat a posilovat jízdou na koni. Tímto lze také procvičovat držení rovnováhy (Newman, 2004).

Lezení

Tato aktivita je pro tělesný vývoj velmi důležitá. Lezení se dá procvičovat například tím, že uchopíme dítě pod bříškem a „létáme“ s ním, tím si protáhne záda. Nebo položíme dítě na přiměřeně nafouknutý míč, aby se rukama i nohama dotýkalo země. Také můžeme položit dítě na bříško na zem, pod bříškem mu provlékne ručník, konec ručníku pevně uchopíme do ruky a opatrně nadzdvihneme dítěti tělo ze země. Ruce a nohy by neměly ztrácet kontakt s podložkou. Tím ho podnítíme k lezení, i když se samo ještě neudrží (Newman, 2004).

Vzpřímený klek

Nejprve zkusíme s dítětem nacvičovat držení rovnováhy ve vzpřímeném kleku, než ho zkusíme postavit. Ze začátku je to nejvhodnější, protože dítě nemusí držet rovnováhu celého těla, ale jen poloviny. Také si tím procvičuje kyčle.

Dá se to procvičovat třeba tím, že dítě umístíme do vzpřímeného kleku k nízkému stolku nebo pohovce a nahoru umístíme jeho oblíbené hračky a tím ho motivuje, aby v tom vzpřímeném kleku vydrželo. Další možností, jak procvičit vzpřímený klek, je to, že dítě ve vzpřímeném kleku nakláníme vpravo a vlevo, aby bylo nuceno držet rovnováhu. (Newman, 2004)

Když chceme, aby dítě stálo, zapřeme dítěti ve vzpřímeném kleku jedno chodidlo o zem a vytáhneme ho do stoje (Newman, 2004).

Stoj

Je spousta možností, jak s dítětem nacvičovat tuto aktivitu, například si klekneme na zem čelem k židli nebo pohovce, posadíme si dítě na kolena zády k sobě, chodidla mu položíme na podlahu, pomalu se zvedáme, až se hýžděmi nebudeme dotýkat pat, při tomto pohybu zvedneme dítě do stoje. Je potřeba ho stále přidržovat v oblasti pánve. Nebo umístíme dítě do dřepu, za ruce ho vytáhneme do stoje a znovu ho vrátíme do dřepu. Tímto si dítě posiluje svaly na nohou. Další možností je připravit dítěti hračky na kraj pohovky nebo nízký stůl a postavit dítě k nim. Pokud se dítě ještě samo neudrží, tak ho lehce přidržujeme atd. (Newman, 2004).

Chůze do strany s přidržením

Hned jak se dítě naučí stát, pomůžeme mu, aby se naučilo chodit kolem nábytku. Velmi dobrou a osvědčenou metodou jsou hračky umístěné z dosahu dítěte. Nesmíme zapomenout přestavět nábytek tak, aby přechody mezi jednotlivými kusy nebyly příliš dlouhé (Newman, 2004).

Chůze

Chůzi můžeme s dítětem nacvičovat, například když dítě stojí u nábytku a přidržuje se, tak mu opatrně nadzdvihneme nohu, aby si zvyklo držet váhu těla na jedné noze. Pokud už dítě umí chodit kolem nábytku, je dobré mu dát k dispozici nějaké větší auto, které může tlačit před sebou. To ho bude totiž nutit klást jednu nohu před druhou. Je potřeba dávat pozor na to, aby mu to nepodjelo atd. Při nácviku chůze je dobré přidržovat dítě vpředu v úrovni rukou, aby se učilo správnému držení těla (Newman, 2004).

Rovnováha

Pro nácvik rovnováhy je dobré chodit s dítětem po schodech, trénovat s ním stoj na jedné noze, chodit s dítětem po úzkých zídkách, obrubnicích, kládách nebo silných čárách na silnici. Vhodné jsou také hry s míčem, hry s raketou a míčem, různé aktivity v bazénu na mělčině, jako například házení míčku, přelévání vody, posílání plováků, chození (Newman, 2004).

Pohyblivost

Tuto aktivitu lze trénovat například tím, že si s dítětem budeme hrát na schovávanou, na honěnou, v tělocvičně třeba při lezení po náradí, na hřišti po prolézačkách.

Je dobré si vybudovat hřiště i doma třeba z různých polštářů, matrace z pohovky. Dítě po nich může lézt, skákat, prolézat tunely (Newman, 2004).

Pružnost

Pružnost můžeme s dítětem trénovat třeba v bazénu, kde položíme dítě na záda do vody, podpíráme ho a povzbuzujeme ho ke kopání nohama. Toto je dobré i na procvičování nohy a kyčle.

Další možností je úprava hry „Simon říká“. Při této hře si dítě procvičí a protáhne celé tělo (Newman, 2004).

Skákání

Skákat může dítě na trampolíně. Velmi dobré jsou trampolíny s držátkem. Nebo můžeme s dítětem skákat ze schodů, do bazénu (Newman, 2004).

Běhání

Dítě začne běhat samo, až když má dostatek jistoty při chůzi a nebojí se, že spadne. Dítě je potřeba povzbuzovat, musíme ale dávat pozor, aby se mu něco nestalo. Velmi dobré jsou hry na honěnou (Newman, 2004).

Lezení nahoru a dolů

Jen co se dítě naučí lézt po čtyřech, začne lézt po všem možném nahoru a dolů. Je dobré začít s malým převýšením, například pohovkou. K motivaci opět využijeme oblíbenou hračku.

Je potřeba také naučit dítě bezpečně slézat. A to tak, že položíme dítě na břicho a po nohou ho sundáme dolů. Dítě se to časem naučí samo (Newman, 2004).

Orientace v prostoru

Orientaci v prostoru lze procvičovat třeba tím, že připravíme dítěti různé úpravy okolního prostředí, aby si procvičilo přelézání, prolézání, podlézání. Dále pro nácvik můžeme použít různé kruhy a kroužky, různé hry zaměřené na podporu vnímání vlastního těla (například hry na malou myš, velký dům).

Velmi dobré je také plavání, protože ve vodě si dítě uvědomí, kde je. Pro děti je také velmi užitečná jízda na koni, zvláště hipoterapie (Newman, 2004).

Rytmus

Rytmus by si děti měly spojit s pohyby a koordinací. K tomu hodně pomáhá hudba. S dítětem můžeme tleskat a pohupovat se do hudby v různém rytmu. Podle hudby s dítětem pochodujeme, běháme, přešlapujeme na místě atd. Je dobré tančit na jakoukoli hudbu. Pokud

dítě nechodí, může jen pohybovat rukama a trupem. Je dobré vyzkoušet všechny možné hudební žánry (Newman, 2004).

Koordinace noha – oko

Pro procvičování zlepšování koordinace noha – oko se hodí třeba házení míče na určitý cíl, popoběhnutí doleva, doprava, skákání na místě, pak zleva doprava, zepředu dozadu apod. (Newman, 2004).

3.3.2 Hrubá motorika: Souběžný vývoj

Procvičování těla

Je potřeba, aby děti měly příležitost procvičovat si při hře celé tělo. Vždy je potřeba posoudit, co je pro dítě vhodné a co umí.

Tělo můžeme procvičovat třeba tím, že si dítě vezmeme do náruče a točíme se s ním, pohoupeme ho, tancujeme s ním nebo můžeme na posteli válet sudy. Vhodné je také navštěvovat cvičení pro rodiče a děti (Newman, 2004).

Jízda na koni

Pro děti s postižením je tato aktivita velkým přínosem. Procvičují si při tom celé tělo a kontakt s koněm má pro ně velký citový význam (Newman, 2004).

Plavání

Dítěti s postižením se tato aktivita moc líbí. Všechny aktivity ve vodě jsou pro dítě prospěšné, protože si při nich procvičuje a zpevňuje svaly a zvyšuje se pružnost těla. Dítěti s tělesným postižením dává pocit svobody a rovnosti s ostatními. Je potřeba ale dávat pozor na to, aby dítě neprochladlo.

Ve vodě můžeme například s dítětem cákat, dovádět u toho, posílat si po vodě míč, hrát si na klokana, dýchat do vody a dělat bubliny, hrát hru „Kolo, kolo, mlýnský“ apod. (Newman, 2004).

3.3.3 Jemná motorika: chronologický vývoj

Podporování používání rukou

Podporování používání rukou můžeme procvičovat třeba tím, že si hrajeme s předměty z nejrůznějších materiálů, s pískem, s vodou, s plastelínou, porovnáváme povrchy různých

předmětů, dovolíme dítěti hníst rukama těsto, ukážeme dítěti různé materiály, jako například alobal, bublinkový papír, různé látky apod. Nebo dopřejeme dítěti hračky vyluzující zvuky, malujeme prsty. Velmi dobré je také dělat dítěti na ruku „Vařila myšička kašičku“. Tím ho podnítíme, aby otevřelo dlaň (Newman, 2004).

Bouchání a plácání

Můžeme dát dítěti do ruky lehké chrastítko nebo mu dáme připevnitelné chrastítko na zápěstí. Tím motivujeme dítě k častějším pohybům rukama.

Velmi dobrý je také provázek, na který přivážeme různé předměty, upevníme ho dítěti na kočárek nebo postýlku. Všechny hračky by měly být v dosahu dítěte, aby ho to motivovalo ke hraní. Hračky na provázku je dobré čas od času vyměnit, aby se dítě nezačalo nudit (Newman, 2004).

Uchopování

Pro nácvik úchopu lze použít hračky vyrobené z několika kusů různých látek, doma ušité látkové sáčky naplněné třeba kuličkami, knoflíky, těstovinami, mincemi apod., dále pak kostky z molitanu, malá chrastítka, kousací kroužky, obyčejné kroužky (Newman, 2004).

Umisťování a pouštění předmětů

Je potřeba motivovat dítě k tomu, aby pouštělo předměty na tvrdý povrch nebo nám do dlaní. Je třeba pobízet dítě k házení předmětů z výšky, aby slyšelo, jak bouchnou o zem. Můžeme třeba postavit na jídelní židličku plechovku a dítě do nich může házet předměty nebo může dávat různé předměty do velké nádoby. Nejlepší je použít předměty, které nadělají hodně rámusu. Je také dobré stavět na sebe různé předměty, například auto na plechovku, až bude věž stát, shodíme ji. Také můžeme přendávat předměty z jedné nádoby do druhé nebo si posíláme nebo házíme navzájem s dítětem míčky (Newman, 2004).

Ukazování

Ukazování můžeme nacvičovat tím, že umožníme dítěti ťukat prstem do klávesnice na klavíru, tisknout zvonky na dveřích, rozsvěcet, zhasínat. Můžeme také dítěti ukazovat obrázky v knížkách, hodně se ho ptát, aby nám muselo dítě ukazovat. Velmi dobré jsou knížky, které po stisknutí tlačítka zahrají nějaký zvuk (Newman, 2004).

Správný úchop

Pro nácvik správného úchopu je dobré začít s lehkými, snadno uchopitelnými předměty. Můžeme stavět věže z kostek, stavebnic, vkládání kostek do krabiček, hrát si se suchým zipem, nálepkami. Pouštíme s dítětem auta, míčky, kuličky tunelem. Nebo můžeme využívat běžné činnosti jako třeba vhažování dopisů do schránky, ukládání knížek na polici. Velmi dobré je používat skládky. K procvičování úchopu je také vhodné zavírání propisek, šroubování zátek na lahve apod. (Newman, 2004).

Kroucení, otáčení

Pro nácvik lze použít zátky od lahví, víčka od přesnídávek, které dítě otevírá a zavírá nebo může dítě stlačovat knoflíky na hračkách, kutálet míče a víčka, velmi dobré je hrát pexeso – při otáčení kartiček dítě trénuje jemnou motoriku (Newman, 2004).

Pro obě ruce

„Malé děti by měly rovnoměrně zatěžovat obě ruce, aby posilovaly a procvičovaly si jejich zručnost“ (Newman, 2004, s. 111).

Je dobré začít přendáváním předmětu z jedné ruky do druhé. Dítě si může taky hrát s vodou a pískem, využívat stavebnice typu Lego a Duplo, navlékat korálky na tkaničky, zkoušet trhat papír na proužky tak, že dítě v jedné ruce drží papír a druhou odtrhává proužky.

Pokud má dítě oslabenou jednu stranu, tak hračky do postýlky a do vany pokládáme dítěti na slabší stranu, dávat mu hračky do slabší ruky atd. (Newman, 2004).

Posilování svalů v oblasti ramen pro podporu ovládnání ruky

Svaly v oblasti ramen se dají posilovat například hraním si na trakaře, lezením skrz tunely a úzké prostory. Je také dobré motivovat dítě k výdrži v kleku na všech čtyřech a pak si s ním budeme hrát hry, které má rádo (Newman, 2004).

Manipulace s předměty

Kreslení a psaní

Při těchto aktivitách použijeme pastelky nebo tužky. Lepší jsou silné pastelky, lze sehnat i pastelky trojúhelníkového tvaru, který pomáhá zafixovat si správné držení. Je také dobré vybírat pastelky, které sytě kreslí. Velmi dobré je také, když mohou děti začít kreslit na zeď nebo na papír, který je umístěn na nakloněném stojánku, tím má zapěstí žádoucí pozici, a dítě ho může uvolnit. Měli bychom také zkusit malování křídou nebo vodovkami.

Můžeme s dítětem také kreslit do písku, nasypat písek na barevný papír a šoupat s ním sem a tam, malovat prsty místo štětcem nebo malovat křídami (Newman, 2004).

Nabírání

Nabíráme s dítětem písek, necháme ho lžící přesypávat rýži/čočku z jedné nádoby do druhé. Také je dobré dovolit dítěti nasypat do pračky prášek na praní, když pereme, nebo kopat si na zahradě nebo sypat ke květináčům zem. Při pečení mu dovolíme nabírat lžičkou ze sáčku vanilkový cukr nebo kypřicí prášek (Newman, 2004).

Nalévání, přelévání

Tuto činnost můžeme provádět třeba v bazénu nebo ve vaně. K přelévání, nalévání použijeme různé kalíšky, konvičky, láhve, nálevky. Můžeme i dovolit dítěti, aby nám pomáhalo při zalévání květin nebo záhonků (Newman, 2004).

Kleště

Vybízíme dítě, aby zkoušelo zvedat předměty kuchyňskými kleštěmi. Tento pohyb je dobrou přípravou na stříhání, protože při něm dítě trénuje klíšťový úchop (Newman, 2004).

Stříhání

Ze začátku na trénování prstů dáme dítěti kleště a mokrou houbu, aby z ní vymačkalo vodu. Na stříhání je dobré mu dát nejprve čtvrtku, protože se stříhá snadněji. Nastříháme dítěti dlouhé proužky papíru, aby je stříhalo na šířku. Dítěti na papír předkreslíme silné čáry a ono je bude mít za úkol vystříhovat. Nejprve začínáme s přímkami, pak oblouky a později jednoduché klikatice. Až bude dítě umět stříhat, pustíme se s ním do různých ručních prací (Newman, 2004).

Vidlička a nůž

Pobízíme dítě k tomu, aby si jídlo napichovalo vidličkou, na kterou nejprve napichuje třeba plastelínu. Také dáme dítěti k dispozici nůž, který je tupý a řekneme dítěti, aby nám plastelínu nakrájelo na plátky (Newman, 2004).

Souběžný vývoj

Krmení

Pokud dítě nechce samostatně jíst, je dobré zkusit jiné nádoby i příbor. Pokud tohle nezabere, je dobré požádat o radu pracovníka střediska rané péče a speciálně pedagogického

centra, který nám pomůže sehnat speciální pomůcky. Logoped zase třeba pomůže s ovládním svalů úst, se žvýkáním, bude-li to potřeba.

Pokud se snažíme o to, aby dítě začalo samostatně jíst, neměli bychom usilovat o příliš velké pokroky za příliš krátkou dobu. Náviku se věnujeme jen při jednom chodu, pak necháme dítě, ať si jí, jak chce. Nebo také můžeme zahajovat vždy jídlo tréninkem a po několika soustech nechat dítě jíst, jak chce. Postupně počet soust snědených příborem zvyšujeme (Newman, 2004).

Jedení prsty

Pro dítě je dobré, když má jídlo nakrájené na přiměřeně malé kousky, například chleba, ovoce, zelenina. Mělo by to být něco, co se dobře kouše, aby dítě rádo spolupracovalo (Newman, 2004).

Jedení lžící

Nabereme jídlo na lžici a pobídneme dítě, aby si lžici dovedlo k ústům. Ze začátku použijeme metodu vedení ruky. Když dítě pohyb zvládne samo, necháme ho jíst samostatně. Pokud je tento pohyb pro dítě obtížný, zkusíme použít pravoúhlo lžičku. Až dítě zvládne bez problémů dávat lžičku k ústům, naučíme ho zase vracet lžici do misky (Newman, 2004).

Nabírání lžící

Nejlepší je začít s jídlem, které se snadno nabírá. Může to být třeba jogurt nebo tvarohový krém. Nabírání můžeme trénovat třeba i s pískem, vodou. Je potřeba, abychom misku zajistili tak, aby při každém doteku nepopojížděla po stole. Dnes existují i umělohmotné misky s gumovou přísavkou. Zpočátku je dobré použít misky s co nejkolmějšími okraji, postupem času je vyměníme za mělčí (Newman, 2004).

Napichování vidličkou

Při každé příležitosti použijeme vidličku. Napichujeme s ní třeba meloun, těstoviny, vařenou mrkev atd. (Newman, 2004).

Koordinace ruka-oko

Pokud má dítě nedostatečnou koordinaci rukou a očí, měli bychom s ním provádět různé aktivity na procvičování jemné motoriky (Newman, 2004).

3.4 Sociální vývoj

„V předškolním věku dochází k další diferenciaci v oblasti socializačního rozvoje. Socializace předškolního dítěte probíhá i mimo rámec rodiny, resp. nejbližšího prostředí příbuzných a známých, lze ji označit jako fázi přesahu rodiny vertikálním i horizontálním směrem, přechodného období mezi rodinou a institucí, resp. dalšími sociálními skupinami. Předškolní věk je třeba chápat jako období přípravy na život ve společnosti, a to z širšího hlediska, než je pouze bezprostředně navazující vstup do školy“ (Vágnerová, 2005, s. 202).

3.4.1 Hry a zábavné činnosti pro sociální vývoj

Zájem o lidi

Některé postižené děti nejeví zájem o kontakt s ostatními lidmi. Měly by se proto naučit, že mezilidský vztah má velký význam.

Je potřeba se soustředit na hry, které má dítě rádo. Takhle pochopí důležitost komunikace s námi. Je potřeba při hře navazovat co nejvíce oční a tělesný kontakt.

Můžeme si sednout s dítětem před zrcadlo a dělat na sebe grimasy, šklebit se, neměli bychom zapomínat na zvuky. Dobrá je i hra na jukanou. Nebo si můžeme vzít na sebe co nejláznivější oblečení, ověsit se náušnicemi, brýlemi. Musíme se snažit na sebe upoutat pozornost dítěte.

Další možností je pouštět blízko u svého obličeje hrací hračky, také si můžeme namalovat obličej barvou, abychom na sebe dítě upozornili (Newman, 2004).

Očekávání známých činností

Nejvhodnější je zavést dítěti přehledný denní řád, aby se lépe orientovalo v tom, co se kolem něj děje. Je dobré mu poskytnout vodítka, podle kterých pozná, co přijde.

Také je dobré vybrat hračkám jejich stálé místo. Tím se dítě učí, co kam patří. Věci každodenní potřeby a běžné činnosti je třeba označovat pořád stejně, abychom dítěti neztěžovaly orientaci (Newman, 2004).

Získávání pozornosti dospělých

Než se dítě naučí mluvit, může se naší pozornosti dožadovat různými způsoby, například upřeným pohledem na určitou věc, ukázáním prstem/celou rukou, přinesením hračky, přirozeným gestem, zataháním za oblečení apod. tyto způsoby jsou užitečné jak pro nás, tak i pro dítě. Jsou také známkou snahy dítěte o komunikaci a sociální interakci.

Na snahu dítěte o navázání kontaktu je důležité reagovat okamžitě, dát dítěti najevo, že mu rozumíme, a měli bychom mu odpovědět ano, ne. Pokud dítě usiluje o navázání kontaktu, měli bychom zareagovat okamžitě, pokud je to možné, dáme mu to, o co žádá. Tím také posilujeme jeho motivaci do budoucna.

Také je dobré ho odměnit za snahu a úsilí. Pochvalu je dobré přehánět, aby si dítě uvědomilo, že opravdu udělalo něco záslužného (Newman, 2004).

Spolupráce s dospělým při hře

Vybízíme dítě k tomu, aby nám nosilo různé předměty a hračky. Posíláme si s dítětem mezi sebou auto nebo kutálíme míč. Zpíváme si s dítětem. Držíme mu ruce ve svých a tleskáme („Paci, paci pacičky“). Napodobujeme různá zvířata, hrajeme si s ním na přetahovanou apod. (Newman, 2004).

Napodobování dospělého

Při mezilidských kontaktech je potřeba dítěti ukazovat, co má dělat a co se od něj očekává. Musíme ale počítat s tím, že nebude ochotné spolupracovat dlouho. Chceme-li po něm, aby se posadilo a vypilo mléko, měli bychom si také sednout a dát si třeba čaj. Musíme mu zkrátka jít příkladem (Newman, 2004).

Sdělení věcí a střídání

Jakmile dítě začne komunikovat s ostatními, je třeba, aby se naučilo dělit se o věci a střídat se. Musíme trvat na tom, že tato pravidla bude dítě dodržovat. Nesmíme mu dovolit, aby kamarádům bralo hračky z ruky, nenechalo je hrát si se svými hračkami. Také je důležité dohlédnout na to, aby to samé dodržovaly i ostatní děti.

Velmi dobré je třeba uspořádat piknik s medvídkem. Při pikniku musíme dohlédnout na to, aby dítě rozdělilo jídlo spravedlivě. Nebo můžeme s dítětem chodit krmit kachny, házet jim rohlíky tak, aby celý rohlík neměla jenom jedna kachna. Je také důležité, abychom jídlo nandávali přímo u stolu, aby dítě vidělo, jak se rozděluje mezi všechny přítomné. Velmi dobré jsou i hry, při nichž se procvičuje střídání (Newman, 2004).

Sociální interakce

Je důležité vést dítě k tomu, aby nám pomáhalo s každodenními povinnostmi, například s vařením, utíráním prachu apod. (Newman, 2004).

Samostatná hra

Také bychom měli dítě pobízet k samostatné hře s jeho oblíbenou hračkou. Zůstaneme s ním v místnosti, můžeme mu i říkat, co má dělat, ale nezapojujeme se. Ze začátku to bude jen několik minut, postupně trvání hry prodlužujeme.

Například zjistíme, kterou knížku nebo album má dítě nejraději a pobízíme ho k tomu, aby si knížku/album prohlíželo samo. My zůstaneme opodál (Newman, 2004).

Osvojování pravidel sociálního kontaktu

Během jediného dne určitě dítě nezačne rozlišovat vhodné a nevhodné chování. Nejdříve si dané chování musí vyzkoušet v různých situacích.

Je důležité se vyhýbat takovým situacím, které dítě ještě není schopné zvládnout. Není dobré dítě zbytečně vystavovat stresu. Například nemusíme brát dítě do luxusní restaurace, kde jsou vysoké nároky na vybrané chování, ale úplně stačí obyčejná pizzerie.

Některým situacím se samozřejmě nelze vyhnout, třeba prohlídka u lékaře. Pokud nás čeká něco nevyhnutelného, tak můžeme dítěti co nejjednodušeji vysvětlit, co nás čeká a nějak ho zabavit.

Pokud se chystáme na dovolenou nebo do nemocnice, je potřeba na to dítě připravit. Můžeme mu vyprávět, co se bude dít, je dobré mu ukázat obrázky nebo fotografie s danou tematikou. Pokud dítě snáší situace zvláště špatně, je třeba je začít trénovat, nejprve doma, pak třeba u známých doma a naposled v reálné situaci (Newman, 2004).

Stereotypy vztahující se k pohlaví

Je důležité, abychom neochuzovali dítě si hrát s hračkami, které jsou podle společenského stereotypu určené jen holčičkám nebo chlapcům. Můžeme klidně chlapce nechat vařit a hrát si s panenkami a holčičky nechat hrát s vláčky a autíčky (Newman, 2004).

Rozvíjení sociálních kontaktů

Než dítě pustíme do rozvíjení sociální činnosti, hry s ostatními dětmi, mělo by dítě umět navazovat oční kontakt, střídat se a spolupracovat.

Paralelní hra (děti si hrají vedle spolu, nikoli spolu)

Děti si nejdříve hrají s dospělými. Měli bychom tedy dítě naučit hrát si vedle nás. A to tak, že ho budeme napodobovat.

Je potřeba brát ohled na osobní prostor dítěte. Velikost prostoru určují kulturní faktory dané společností. Postižené děti potřebují daleko více osobního prostoru než jiné děti.

Velmi dobré je brát děti do mateřských center nebo jakékoliv jiné společnosti, kde ho zkusíme přimět například k tomu, aby se s dětmi zapojilo třeba do zpěvu. Nebo můžeme s dítětem chodit na hřiště, kde ho povzbuzujeme k tomu, aby chodilo na houpačky a klouzačky. Tam se právě naučí hrát si v přítomnosti dalších dětí. Také je dobré vést dítě k tomu, aby něco vyrábělo nebo vytvářelo v přítomnosti jiného dítěte (Newman, 2004).

Společná hra (děti si hrají spolu)

Když už si dítě hraje v přítomnosti ostatních dětí, můžeme očekávat, že interakce mezi nimi nastane automaticky.

Začneme s jednoduchými hrami, například hra na schovávanou, činnosti, při kterých se nacvičuje střídání.

Až si dítě se speciálními potřebami začne hrát s ostatními dětmi, je třeba sledovat, jak se k němu chovají. Může se stát, že ho druhé děti opečovávají nebo si ho dobírají, smějí se mu. Tady by měli mít hlavní slovo rodiče, kteří by měli říct svému dítěti, že má na dítě s postižením brát ohled, pomáhat mu (Newman, 2004).

3.5 Citový vývoj

„Emoční prožívání předškolních dětí je charakteristické větší stabilitou a vyrovnaností, než jaká byla typická pro batolecí věk. Jejich citové prožitky bývají intenzivní, stále snadno přecházejí z jedné kvality do druhé, např. se střídá smích a pláč. Většina emočních prožitků je stále vázána na aktuální situaci, je nějak spojena s momentálním uspokojením či nespokojením. Postupně se rozvíjí emoční paměť, jež má implicitní charakter. Děti předškolního věku bývají častěji pozitivně laděné, ubývá negativních emočních reakcí. Proměna charakteru emočního prožívání je závislá na dosažení větší zralosti CNS, ale i na úrovni uvažování, předškolní děti dovedou svou nespokojenost vyjádřit jiným způsobem, event. se s ní umí i lépe vyrovnat“ (Vágnerová, 2005, s. 196-197).

3.5.1 Hry a zábavní činnosti pro citový vývoj

Získávání odpovědi nebo reakce

Některé děti s postižením nereagují na druhé lidi a ani o ně nejeví zájem, To platí i o jejich okolí. S tímhle se rodiče těžko vyrovnávají a snaží se najít způsoby stimulování dítěte k nějaké

reakci. Pro rodiče pasivních a nedostatečně reagujících dětí je velmi důležité, aby dítěti i nadále projevovali lásku, úsměvy, povídání a mazlení (Newman, 2004).

Získávání pozornosti dítěte

Nejdříve je nutné si získat pozornost nějakou činností nebo něčím, co běžně neděláme. Dítěti dojde, že je něco jinak, a zbystrí pozornost. Nejjednodušší je nasadit si na hlavu nějaký bláznivý klobouk (Newman, 2004).

Zrakově podnětné hračky

Děti dokážou zaujmout třeba nápadně barevné hračky, baterky, reflektory. Velmi rády mají děti mechanické hračky na natahování, auta na setrvačnicku a bublifuk (Newman, 2004).

Hra s tělem

Můžeme dítě často lechtat, hrát s ním „Kolo, kolo, mlýnský“. Dobré je také houpat dítě na kolenou a zpívat „Takhle jedou páni“, hodně se s dítětem mazlit, chovat ho. Můžeme s dítětem také válet sudy na posteli, skákat s ním, točit se s ním (Newman, 2004).

Hudba

Velmi dobré je hrát s dítětem na jakýkoli hudební nástroj, zpívat mu dětská říkadla, hrát si s hudebními hračkami nebo chodit poslouchat živou hudbu (Newman, 2004).

Vůně

Můžeme třeba dítěti vyrobit „voňavé krabičky“. Do malých nádobek nasypeme různé koření, kávu, čaj, sušenou pomerančovou kůru. Nebo můžeme na kousek vaty nanést parfém, vodu po holení a necháme dítě, aby si vůně očichalo. Vhodné jsou také aromaterapeutické oleje (Newman, 2004).

Dotýkání

Je dobré dítě seznámit s co nejširší škálou dotekových podnětů. K tomu nám poslouží předměty z různých materiálů, které máme doma. Je dobré najít předměty hladké, hrubé, špičaté, studené atd. (Newman, 2004).

Uvědomování si vlastního těla

K uvědomování si vlastního těla je dobré třeba hladit a masírovat dítěti různé části těla, dotýkat se ho, hrát si s jeho rukama, nohama, ohleduplně ho lechtat atd. (Newman, 2004).

Sebepojetí

Nejprve by se dítě mělo naučit poznávat oči, nos, ústa, pak vlasy, břicho, ruce. Při různých příležitostech je dobré pojmenovávat různé části těla. Zvláště vhodné je koupání, přebalování, oblékání, svlékání. Nebo můžeme s dítětem zpívat písničky, které poukazují na různé části těla, nebo si můžeme nakreslit velké obrázky obličejů, na kterých dítěti ukážeme různé části obličeje. Části těla můžeme dobře pojmenovávat třeba i na panenkách atd. (Newman, 2004).

Reakce na jméno a jeho používání

U tohoto je potřeba velká dávka trpělivosti a opakovat a opakovat. Je důležité oslovovat dítě jeho jménem při každé příležitosti. Můžeme se například ptát: „Kde je Jirka? Tady je Jirka.“ Při každé odpovědi se dotkneme dítěte prstem a usmějeme se na něj. Nebo můžeme pokládat otázky typu „Kdo má míč? Jirka má míč.“ Je důležité si také dávat pozor na to, abychom o dítěti nemluvili ve 3. osobě (Newman, 2004).

Sdílení, půjčování hraček

Důležité je hrát hry, při nichž má dítě za úkol rozdělovat věci mezi lidi a hračky, můžeme třeba uspořádat oslavu pro panenky a plyšáky. Jídlo musí být servírováno každé panence i každému plyšákovi. Měli bychom dát dítěti za úkol, aby rozdávalo jídlo sobě i ostatním, například jeden kousek ovoce pro nás, jeden pro ně. Také bychom ho měli vést k tomu, aby se s námi nebo s někým blízkým podělili o nějakou hračku nebo o jídlo. To samé je důležité nacvičovat ze strany jiných dětí vůči našemu dítěti (Newman, 2004).

Poznávání se v zrcadle a na fotografiích

U zrcadla povzbuzujeme dítě k tomu, aby na sebe v zrcadle ukazovalo. Velmi vhodné je sestavit album z fotografií nebo si dát do krabice fotky rodinných příslušníků a prohlížet si je s dítětem. A od dítěte budeme vyžadovat, aby pojmenovávalo osobu nebo lidi na každé fotce. Pak také můžeme říct dítěti, aby nám našlo fotky, na kterých je osoba, kterou určíme, včetně jeho (Newman, 2004).

Budování sebeúcty

Za úspěchy je potřeba dítě chválit. Chvála je pro děti velmi důležitá. Je dobré ocenit dítě za všechno, co udělá. Ale neměli bychom to přehánět, protože by pro dítě pochvala ztratila kouzlo.

Na zvyšování sebeúcty se příznivě podílí zpívání. Děti velmi rády zpívají a je to dobrý způsob, jak dítě zapojit do aktivity, ve které nemůže neuspět.

Je také dobré zpívat dětská říkadla a jména nebo vhodná označení nahrazujeme jménem dítěte, například „Jedna, dvě, Honza jde“ lehce nahradíme „Jedna, dvě, Jirka jde“.

Další vhodná činnost je hra s pískem a vodou. Při této hře se totiž nerozlišuje, zda si dítě hraje dobře nebo špatně.

Velmi důležité je také dítěti názorně ukazovat, jak se vyrovnat s pochybením nebo selháním. Nejlepší je vlastní příklad, naše reakce na selhání dítěte a na naše omyly. Musíme dát dítěti najevo, že chybovat je lidské a přirozené (Newman, 2004).

Volba a rozhodování

Dětem s postižením bychom určitě měli nabízet možnost volby a také to, aby si své rozhodnutí obhájily.

Pokud dáváme dětem na výběr, musí dítě nabídce hlavně rozumět a potom by mělo být schopno nám dát najevo, pro co se rozhodlo, například ukázáním, pohledem. Na začátku je důležité objekty možné volby umístit před dítě, aby vědělo, o co se jedná a aby si je dokázalo jednoznačně vybrat. Například dámě dítěti na výběr nějaký druh ovoce ke svačině, položíme před něj třeba jablko a mandarinku a zeptáme se ho, co by chtělo. Když si ukázáním vybere mandarinku, jablko schováme a řekneme: „Chceš tedy mandarinku?“ Pak mu mandarinku podáme (Newman, 2004).

Vnímání pocitů

Můžeme třeba dítěti ukazovat fotky lidí s nejrůznějšími výrazy a povídat si o nich, prohlížet si knížky, ve kterých jsou různé obrázky lidí, kteří prožívají různé emoce nebo můžeme i my vyjadřovat různé emoce a dítěti o nich vyprávět. Další možností jsou třeba napodobovací hry apod. (Newman, 2004).

4 Raná péče a odlehčovací péče

4.1 Raná péče

„Je podle zákona 108/2006 Sb. o sociálních službách zařazena mezi služby sociální prevence.

Jedná se o službu terénní, popř. ambulantní poskytovanou dítěti a rodičům dítěte ve věku 0-7 let, které je zdravotně postižené nebo jehož vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivé sociální situace. Služba je bezplatná.

Náplní služeb rané péče je podpora vývoje dítěte a podpora rodiny. Základem poskytovaných služeb jsou konzultace v rodinách. Délka a průběh návštěvy se řídí potřebami dítěte a přáním rodičů. Každá rodina má svého domácího poradce, který ji pravidelně navštěvuje a poskytuje sociálně-právní poradenství, pomoc při jednání s úřady a institucemi, praktické a odborné rady pro komunikaci a hru s dítětem.

V rámci rané péče zprostředkování kontaktů na další odborníky (dětský neurolog, psycholog, logoped, fyzioterapeut, speciálně pedagogické centrum, pedagogicko-psychologická poradna), pomoc při výběru vhodného předškolního a školního zařízení, pomoc v otázkách integrace.

Služby jsou poskytovány především v domácím prostředí, v případě zájmu rodiny jsou poskytovány ambulantně“ (Dům rodin [online]. 2011 [cit. 2011-03-13]. Raná péče. Dostupné z WWW: <<http://www.dumrodin.cz/rana-pece--.html>>).

4.2 Odlehčovací péče

Stejně jako raná péče je i odlehčovací péče definována zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

„Odhlehčovací péče je určena rodinám pečující o středně a těžce postižené dítě či jinou osobu ve věku od 3-26let v době, kdy z jakýchkoliv důvodů nemohou péči zajistit sami.

Sociální služba rozšiřuje svým uživatelům sociální kontakty, předchází sociální izolaci a nabízí klientům nové podnětné prostředí. Služba podporuje adaptabilitu uživatele na nové prostředí.

Strávený čas v rámci odlehčovací služby je zajištěn takovým způsobem, aby klientům s těžkým postižením byla nahrazena nepřítomnost fyzické osoby, která o něj jinak nepřetržitě pečuje. Odlehčovací služba je služba reagující na potřeby konkrétních klientů.

Odhlehčovací služba obsahuje tyto základní činnosti:

- a) pomoc při zvládnání běžných úkonů péče o vlastní osobu*
- b) pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu*
- c) poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy*
- d) poskytnutí ubytování v případě pobytové služby*
- e) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím*
- f) sociálně-terapeutické činnosti*
- g) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí*
- h) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti*

Odlehčovací služba je zajištěna kvalifikovanými sociálními a pedagogickými pracovníky, případně doplněna proškolenými dobrovolníky“ (Dům rodin [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Odlehčovací služba. Dostupné z WWW: <www.dumrodin.cz/co-je-to-odlehcovaci-pece.html>).

5 VZDĚLÁVÁNÍ

„Děti s tělesným postižením mohou navštěvovat běžnou mateřskou školu, speciální třídu v mateřské škole, speciální mateřskou školu nebo dětský stacionář, eventuelně jsou v domácí péči. Děti s tělesným postižením, které nenavštěvují mateřskou školu nebo jsou umístěny v běžné mateřské škole, se dostávají do péče SPC pro tělesně postižené“ (Pipeková, 2006, s. 204).

V současné době je mnoho dětí integrováno v běžné mateřské škole. *„Integrace vyjadřuje úspěšné a de facto bezproblémové začlenění postižených jedinců do pracovního a společenského prostředí bez potřeby dalších zvláštních opatření (úlev, výhod, individuální pomoci aj.), (Renotierová, 2006, s. 22).*

„Jesenský (1992) integraci definuje jako spolužití postižených a nepostižených při přijatelně nízké konfliktnosti vztahů těchto skupin. Je to tedy stav, kdy se znevýhodněný člověk vyrovnal se svým postižením, žije a spolupracuje s nepostiženými, prokazuje výkony a vytváří hodnoty, které společnost intaktních uznává jako rovnocenné, společensky významné a potřebné“ (in Renotierová, Ludíková a kol., 2006, s. 22).

5.1 Podmínky vzdělávání

„Je potřeba vytvořit pro dítě takové prostředí, které bude bezpečné a přizpůsobené potřebám dítěte předškolního věku“ (Kočová, 2011).

- bezbariérový vstup do MŠ
- odpovídající technické vybavení pro pohyb žáků po MŠ
- vhodné didaktické pomůcky
- pomůcky pro psaní a kreslení – tzv. trojhranný program (psací potřeby s ergonomickým tvarem, které usnadňují rozvoj grafomotoriky a pomáhají překonávat obtíže při psaní), speciální psací potřeby pro děti s výrazným postižením HK, speciální psací deska s magnetickým pravítkem, které usnadňuje přidržení papíru, protiskluzové podložky
- pomůcky pro rozvoj manuálních dovedností – dřevěné i textilní hračky a učební pomůcky, stavebnice, speciálně upravené nůžky, „ježci“, míčky, rehabilitační hmota Theraflex apod.
- pomůcky pro tělesnou výchovu a relaxaci – molitanové stavebnice, rehabilitační míče, kolébka na nácvik rovnováhy, cvičební padák apod.

- kompenzační pomůcky – berle a hole, vozíky (mechanické i elektrické), chodítka (Pipeková, 2006)

6 REHABILITACE

„Metody rehabilitace (z latinského re - znovu, opět, habilitas – schopnost, způsobilost) – ve volném překladu znovuuzpůsobení, návrat do původního stavu, opětovné dosažení schopnosti.

V lékařství se tento termín chápe v užším slova smyslu jako postupy, které upravují orgánový defekt a obnovují narušené funkce. Toho se dosahuje především nápravným cvičením, zaměřeným na aktivizaci tělesných a psychických schopností nemocných osob a rekonvalescentů.

Ve speciální pedagogice se rehabilitační metody chápou v širším slova smyslu – tj. nejen ve významu znovunavrácení (rehabilitace), ale spíše ve významu uzpůsobení (habilitace) i takových osob, které původně nikdy nebyly intaktní, ale s některým typem postižení se již narodily.

Rehabilitační metody ve speciální pedagogice jsou speciálně uzpůsobené, modifikované výchovné vzdělávací metody, které se využívají s cílem odstranit nebo alespoň zmírnit následky defektu, a tím dosáhnout socializace (resocializace) postižené osoby“ (Renotiérová, 2006, s. 25).

Národní plán pro vytvoření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením na období 2010-2014 definuje rehabilitaci takto: *„Rehabilitace je charakterizována jako vzájemně provázaný, koordinovaný a cílený proces, jehož základní náplní je co nejvíce minimalizovat přímé i nepřímé důsledky trvalého nebo dlouhodobého zdravotního postižení jedince. V případě vzniklých následků zdravotního postižení je cílem rehabilitace co nejrychlejší a co nejširší zapojení osob se zdravotním postižením poškozených úrazem, nemocí nebo vrozenou vadou do všech obvyklých společenských aktivit s maximálním důrazem na jejich pracovní začlenění.*

Základním cílem rehabilitace musí být co nejvíce minimalizovat přímé důsledky trvalého nebo dlouhodobého zdravotního postižení. Je nezbytné, aby proces rehabilitace byl prováděn uceleně. Ucelenost v rehabilitaci znamená především časnost, návaznost jednotlivých složek rehabilitace (léčebné, sociální, pedagogické a pracovní) na sebe a také komplexnost. Ucelené provádění rehabilitace je důležité nejen pro samotnou osobu se zdravotním postižením, ale je výhodné i pro stát a celou společnost“.

6.1 Hipoterapie

Jiným slovem ji lze také nazvat hiporehabilitace. *„Hiporehabilitace je léčba pomocí koní. Jedná se o formu fyzioterapie, která využívá třídimenzionálního pohybu koňského hřbetu. Především k edukaci a reedukaci chůze, k normalizaci svalového tonu a k tvorbě nových*

motorických programů handicapovaných lidí, k rytmizaci organismu, koordinaci pohybu, facilitaci senzomotorické koordinace, zlepšení rovnováhy, reedukace řeči, zvyšování sebedůvěry, mobilizace kloubů i zlepšování adaptace.

Hipoterapii předepisuje lékař neurologie, ortopedie, interního lékařství i dalších odvětví v rámci komplexní rehabilitační péče. Léčba je prováděna speciálně vyškoleným fyzioterapeutem, klient je z hlediska ovládání koně pasivní, kůň je veden hipologem“ (Česká hiporehabilitační společnost [online]. 2004-2009 [cit. 2011-04-01]. Hiporehabilitace. Dostupné z WWW: <http://chs.unas.cz>>).

6.2 Canisterapie

„V současné době se toto slovo objevuje stále častěji a ve volném překladu znamená terapii s pomocí psa.

Canisterapii lze definovat jako způsob terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně-integračních a působení na fyzické zdraví člověka je u ní druhotné.

Uplatňuje se zejména jako pomocná psychoterapeutická metoda při řešení různých situací v případě, že jiné metody nejsou účinné nebo použitelné. Jedná se např. o navazování kontaktu s pacienty, kteří obtížně komunikují a při práci s citově deprivovanými dětmi, autistickými dětmi, mentálně postiženými, v logopedické a rehabilitační praxi, při výskytu apatie, u dlouhodobě nemocných dětí nebo jako součást komplexní terapie v geriatricii apod.

Cílem canisterapie je rozvoj citových, rozumových a pohybových schopností klienta“ (Canisterapie [online]. 2008 [cit. 2011-04-01]. O canisterapii. Dostupné z WWW: www.canisterapie.info>).

6.3 Vojtova metoda

„Vychází z poznatků vývojové kineziologie a vývojové neurologie. Vojtovou metodou se nazývá celý „Aktivační systém centrální nervové soustavy“, který obsahuje 3 základní složky – automatické řízení polohy těla, vzpřimovací mechanisny, fyzickou hybnost.

Prostřednictvím terapie Vojtovou metodou – tzv. reflexní lokomocí, je možné vracet (směřovat) do funkce svaly, které člověk při svém pohybu nedokáže vědomě používat. Reflexní lokomoce aktivuje oslabené a nepoužívané svaly a umožňuje souhru protilehlých svalových skupin tzv. koaktivací. Využívá k tomu vrozeného pohybového programu CNS, který je při poruše

funkce blokován. Aktivace se provádí v modelech reflexní otáčení a reflexní plazení, drážděním spouštěvých zón. Oslovuje svalové skupiny a jejich řazení tak, aby nedocházelo k sekundárním změnám, a nabízí CNS nové, kineziologicky ideální pohybové uspořádání. Jedinečná je v tom, že se s léčbou pohybového systému (při včasné diagnostice) může začít již v novorozeneckém období.

U dětí se terapii pod odborným vedením terapeuta učí rodiče a doma ji několikrát denně provádějí. Délka jedné cvičební jednotky se pohybuje kolem pěti až dvaceti minut, záleží na věku dítěte“ (Vojtova společnost [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Vojtova metoda. Dostupné z WWW: <www.vojtovaspolecnost.cz>).

Další terapie, které existují, a kterých se mohou rodiče s dětmi zúčastnit, jsou muzikoterapie, ergoterapie, biblioterapie, dramaterapie apod.

7 KOMPENZAČNÍ POMŮCKY

Když má člověk nějaké zdravotní omezení, je nucen používat různé rehabilitační a kompenzační pomůcky. Jejich výběr je velmi důležitý.

7.1 Financování pomůcek

- prostřednictvím zdravotní pojišťovny – hrazeny jsou např. vozíky, chodítka, hole, berle
- prostřednictvím nadací, nadačních fondů
- prostřednictvím sponzorů
- prostřednictvím obecních úřadů podle vyhlášky č. 182/1991 Sb., § 33

7.2 Výběr a předepsání pomůcky

Správný výběr pomůcky je velmi důležitý, pokud by totiž lidem s postižením pomůcka nevyhovovala, může velmi nepříjemnit život a také určitě negativně ovlivnit zdravotní stav.

V České republice existuje řada firem, která se zabývá prodejem pomůcek. Určitě je dobré nechat si předložit nabídku více firem. Velmi důležité je s výběrem nespěchat, hlavně si pomůcku vyzkoušet v místnosti i v terénu. Také je potřeba si zjistit, zda zvolenou pomůcku plně hradí zdravotní pojišťovna nebo je třeba počítat s doplatkem.

V prodejně zdravotnických pomůcek nebo ve firmě nám mohou dát i kód vybrané pomůcky. S kódem navštívíme lékaře, pro kterého bude předepsání pomůcky jednodušší, když bude znát kód.

Některé typy pomůcek může předepsat pouze odborný lékař (Valová, Spáčil, 2008).

7.2.1 Pomůcky, které může používat dítě se spinální muskulární atrofií

Jsou to například zdravotní sedačky a kočárky, standery (mechanické i elektrické), vozíky (mechanické i elektrické), chodítka, rehabilitační válečky apod. Fotky kompenzačních pomůcek jsou v příloze.

8 Socializace dítěte se SMA

8.1 Metody výzkumu

Praktická část bakalářské práce vychází z pozorování dětí se spinální muskulární atrofií a jejich rodičů, z rozhovoru s rodiči při psychorelaxačním pobytu rodin dětí se SMA a z dotazníku pro rodiče dětí se SMA a pro rodiče dětí, které mají v mateřské škole spolužáka se SMA. Dotazníky byly dány na vyplnění do Mateřské školy v Netolicích a do Církevní mateřské školy v Českých Budějovicích.

8.2 Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jak probíhá socializace dítěte se spinální muskulární atrofií.

Díličními cíli výzkumu jsou:

1. Zjistit, zda rodiče vědí i o jiných typech spinální muskulární atrofie než má jejich dítě
2. Zjistit, jaké činnosti a hry používají při práci s dítětem
3. Zjistit, zda rodiče pravidelně navštěvují s dítětem se spinální muskulární atrofií rehabilitaci a jakou.
4. Zjistit, jaké kompenzační pomůcky používá dítě se spinální muskulární atrofií nejčastěji.
5. Zjistit, zda rodiče dítěte se spinální muskulární atrofií využívají služeb rané a odlehčovací péče
6. Zjistit, zda je dítě se spinální muskulární atrofií integrováno nebo navštěvuje speciální mateřskou školu
7. Zjistit, který vývoj je u dítěte se spinální muskulární atrofií v normě a který není.
8. Zjistit, zda rodiče preferují integraci dítěte se spinální muskulární atrofií do běžné mateřské školy nebo chtějí, aby dítě navštěvovalo mateřskou školu speciální.

8.3 Výzkumné otázky

Na základě teoretických poznatků jsem si vzhledem k cílům výzkumu sestavila tyto výzkumné otázky:

1. Mají rodiče dětí se SMA dostatečné informace o spinální muskulární atrofií z hlediska průběhu, klasifikace a prognózy?
2. Znají rodiče různé činnosti a hry, které by podpořily vývoj jejich dítěte se spinální muskulární atrofií?

3. Jaké kompenzační pomůcky používá dítě se spinální muskulární atrofií nejčastěji?
4. Navštěvují rodiče pravidelně s dítětem rehabilitaci, a jakou?
5. Využívají rodiče služeb rané a odlehčovací péče?
6. Navštěvuje dítě mateřskou školu speciální?
7. Vyvíjí se dítě se spinální muskulární atrofií mimo normu pouze v pohybovém vývoji?
8. Preferují rodiče integraci v běžné mateřské školy nebo mateřskou školu speciální?

8.4 Výsledky výzkumu

1. Otázka: Mají rodiče omezené informace o spinální muskulární atrofií?

Výsledky rozhovoru: Rodiče mají nejvíce informací o diagnóze SMA a o typu, které má jejich dítě. O ostatních typech SMA ví jen to, že existují. Uvítali by, kdyby bylo na trhu více odborných publikací o spinální muskulární atrofií.

Výsledky pozorování: Protože na trhu je málo odborných publikací o SMA, sledují rodiče pravidelně webové stránky Domu rodin, kde se dozví mnoho zajímavých a důležitých informací o spinální muskulární atrofií.

2. Otázka: Znájí rodiče různé činnosti a hry, které by podpořily vývoj jejich dítěte se spinální muskulární atrofií?

Výsledky rozhovoru: Rodiče s dítětem se SMA procvičují jen hrubou a jemnou motoriku. Ostatní vývoje (řečový, kognitivní, citový, vývoj paměti) s dítětem nepochvičují.

Výsledky pozorování: Na psychorehabilitačním pobytu rodiče s dětmi se SMA ve volném čase procvičovali jen jemnou motoriku.

3. Otázka: Jaké kompenzační pomůcky používá dítě se spinální muskulární atrofií nejčastěji?

Výsledky rozhovoru: Dítě se SMA používá nejčastěji mechanický vozík. Rodiče by byli rádi, kdyby mohlo mít dítě se SMA k dispozici i jiné kompenzační pomůcky, ale bohužel nemají dostatek finančních prostředků.

Výsledky pozorování: Výsledky pozorování se shodují s výsledkem rozhovoru. Dítě se SMA používá nejčastěji vozík, elektrický nebo mechanický. Rodiče by byli rádi, kdyby dítě se SMA používalo i jiné kompenzační pomůcky, ale jejich pořízení je velmi drahé a mnoho z nich nemá dostatek finančních prostředků, aby jiné pomůcky zakoupili. Rodiče

jsou rádi, že děti mají možnost si alespoň během psychorehabilitačního pobytu vyzkoušet různé kompenzační pomůcky např. jiný vozík, stander, parapodium apod.

4. Otázka: Navštěvují rodiče pravidelně s dítětem se spinální muskulární atrofií rehabilitaci?

Výsledky rozhovoru: Rodiče navštěvují s dítětem se SMA pravidelně rehabilitaci. Chodí na hipoterapii jednou týdně a dvakrát týdně má dítě v mateřské škole arteterapii.

Výsledky pozorování: Všichni rodiče z psychorehabilitačního pobytu navštěvují s dítětem se SMA pravidelně rehabilitaci.

5. Otázka: Využívají rodiče služeb rané a odlehčovací péče?

Výsledky rozhovoru: Rodiče využívají zatím služeb rané péče, protože o službách odlehčovací péče se dozvěděli teprve na tomto psychorelaxačním víkendu. Ale myslí si, že budou využívat i služeb odlehčovací péče.

Výsledky pozorování: Všech pět rodin s dítětem se SMA, které byly na psychorelaxačním víkendu, využívají služeb rané péče.

6. Otázka: Navštěvuje dítě se spinální muskulární atrofií mateřskou školu speciální?

Výsledky rozhovoru: Dítě se SMA, jehož matka jsem se ptala, navštěvuje mateřskou školu speciální.

Výsledky pozorování: Dvě děti se SMA, které byly na psychorelaxačním víkendu, navštěvují mateřskou školu speciální, dvě děti se SMA jsou integrované do běžné mateřské školy a jedno dítě se SMA zatím nenavštěvuje zařízení pro předškolní vzdělávání, protože jsou mu teprve dva roky.

7. Otázka: Vyvíjí se dítě se spinální muskulární atrofií mimo normu pouze v pohybovém vývoji?

Výsledky rozhovoru: U dítěte se SMA, jehož matka mi poskytnula rozhovor, je mimo normu pouze pohybový vývoj.

Výsledky pozorování: Všech pět dětí se SMA, které byly na psychorelaxačním pobytu, se vyvíjí mimo normu pouze v pohybovém vývoji.

8. Otázka: Preferují rodiče integraci nebo mateřskou školu speciální a proč?

Odpověď na tuto otázku jsem zjišťovala pomocí dotazníku. Podle výsledků z dotazníku prokázaly, že dotazovaní rodiče preferují integraci dítěte se spinální muskulární atrofií, protože to bude přínosné jak pro dítě se spinální muskulární atrofií, tak i pro děti bez postižení. Děti bez postižení se naučí pomáhat ostatním, naučí se vzájemnému respektu a toleranci, naučí se pomáhat těm, kteří to potřebují. Děti se spinální muskulární atrofií si díky integraci rozvíjí komunikační dovednosti, sociální dovednosti integraci s dětmi bez postižení a s dospělými.

8.5 Výsledky z dotazníku

Dotazník se skládal ze dvou částí, první část byla pro rodiče dětí se SMA a druhá část byla pro rodiče dětí, které mají v mateřské škole spolužáka s postižením. Otázky byly otevřené a s výběrovou odpovědí. Dotazník byl distribuován do dvou mateřských škol, do Mateřské školy v Netolicích a do Církevní mateřské školy v Českých Budějovicích. Celkem jsem rozdala do obou mateřských škol 40 dotazníků, vrátilo se mi jich 19. Návratnost byla 48%. Dva dotazníky jsem musela vyřadit, protože byly špatně vyplněné. K dispozici jsem nakonec měla výběrový soubor 17 dotazníků.

1. otázka: Má Vaše dítě postižení?

NE – 17 respondentů=100%

2. otázka: Povídate si s dítětem o tom, proč má jeho spolužák z mateřské školy postižení?

ANO – 15 respondentů=88%   NE – 2 respondenti=12%

3. otázka: Říkáte dítěti, že by mělo spolužákovi v mateřské škole pomáhat a chovat se k němu hezky?

ANO 17 respondentů=100%

4. otázka: Myslíte si, že je dobré, aby bylo dítě s postižením integrováno do běžné mateřské školy? A proč?

ANO 17 respondentů=100%

Nejčastější odpovědi byly:

zlepšení komunikace, děti bez postižení se naučí ohleduplnosti a toleranci, děti bez postižení se naučí pomáhat těm, kteří to potřebují

5. otázka: Je podle Vašeho názoru pro dítě bez postižení přítomnost spolužáka s postižením přínosná? Proč?

ANO 17 respondentů=100%

Nejčastější odpovědi:

pomoc spolužákovi; děti zjistí, že jsou i děti s postižením a budou je brát jako přirozenou věc; děti bez postižení si uvědomí, že jejich zdraví je dar

6. otázka: Co si myslíte, že obnáší integrace v běžné mateřské škole jak materiálně, tak „papírově“?

Nejčastější odpovědi byly:

Nevím, úprava podmínek (bezbariérovost), pedagogický asistent, speciální pomůcky, hračky

7. otázka: Kdybyste měli dítě s postižením, chtěli byste, aby bylo integrováno do běžné mateřské školy nebo aby navštěvovalo mateřskou školu speciální?

Nejčastější odpověď byla:

záleží na stupni a typu postižení

8.6 Shrnutí výsledků

Rodiče dětí se spinální muskulární atrofií mají nejvíce informací o typu spinální muskulární atrofie, který má jejich dítě, o ostatních typech ví jen to, že existují. Uvítali by, kdyby byla na trhu větší nabídka publikací o této diagnóze. Jsou rádi, že mají možnost zúčastňovat se psychorehabilitačních pobytů a že vznikla webová stránka Dům rodin, kde alespoň nějaké informace o spinální muskulární atrofií získají.

Rodiče se snaží s dítětem se spinální muskulární atrofií procvičovat hrubou a jemnou motoriku. Vůbec neví, že existují různé činnosti a hry pro kognitivní vývoj, pro vývoj paměti, citový vývoj a řečový vývoj.

Dítě se spinální muskulární atrofií musí používat kompenzační pomůcky. Nejčastější pomůckou, kterou používají, je elektrický nebo mechanický vozík, někdo používá také kočárek, stander a parapodium. Na trhu existuje mnoho kompenzačních pomůcek, které by dítěti se spinální muskulární atrofií potřebovalo, ale bohužel pořízení je velmi nákladné.

Rodiče pravidelně s dítětem se spinální muskulární atrofií navštěvují rehabilitaci. A hodnotí ji jako přínosnou.

Na psychorelaxačním víkendu bylo celkem pět dětí se SMA, z toho 40% navštěvuje mateřskou školu speciální, 40% dětí je integrovaných a 20% zatím nenavštěvuje předškolní zařízení, protože jsou mu teprve dva roky.

Podle rodičů je integrace přínosná jak pro děti se spinální muskulární atrofií, tak pro děti bez postižení. Děti bez postižení se naučí pomáhat těm, kteří to potřebují, naučí se vzájemnému respektu a toleranci.

U dětí se spinální muskulární atrofií se díky integraci rozvíjí sociální dovednosti, komunikační schopnosti a integraci s dětmi a s dospělými.

9 Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala socializaci dítěte v předškolním věku se spinální muskulární atrofií.

Práci jsem rozdělila na dvě části, na část teoretickou a na část praktickou. Teoretická část práce byla věnovaná popisu diagnózy spinální muskulární atrofie, dále pak rodině dítěte se spinální muskulární atrofií, činností a hrami, které mohou rodiče použít při práci s dítětem se spinální muskulární atrofií. Dále se teoretická část práce zabývá rehabilitací a jejími druhy, ranou a odlehčovací péčí, vzděláváním a kompenzačními pomůckami.

Praktická část bakalářské práce byla věnována výzkumu, který se zabýval socializací dítěte se spinální muskulární atrofií. Výzkumem bylo potvrzeno, že socializace dítěte se SMA probíhá prostřednictvím rehabilitace, vzdělávání a s využitím kompenzačních pomůcek.

Z rozhovoru s matkou dítěte se SMA a mým pozorováním dětí se SMA a jejich rodičů na psychorelaxačním víkendu vyšlo, že rodiče nemají moc informací o ostatních typech spinální muskulární atrofie. Ocenili by, kdyby bylo k dispozici více materiálů o této diagnóze, ve kterých by si mohli přečíst spoustu věcí, aby neměli jen informace od lékařů.

Rodiče také procvičují se svým dítětem se SMA různými hrami a činnostmi hrubou a jemnou motoriku, tedy pohybový vývoj, který není u dítěte se SMA v normě. Pro ostatní vývoje (citový, řečový, kognitivní, vývoj paměti) hry a činnosti neznají.

Dítě se spinální muskulární atrofií potřebuje ke svému životu mnoho kompenzačních pomůcek. Nejčastěji používanou kompenzační pomůckou je vozík, elektrický nebo mechanický. V jednom případě byly navíc používány: stander, kočárek, parapodium. Dítě se spinální muskulární atrofií obvykle potřebuje kompenzačních pomůcek daleko více, ale jejich zakoupení je velmi drahá záležitost a pojišťovna všechny nehradí.

Prokázalo se, že 100% rodičů navštěvuje pravidelně se svým dítětem se spinální muskulární atrofií rehabilitaci, což považují za přínosné. Také sami rodiče hodnotí rehabilitaci jako velmi přínosnou.

Pro dítě se spinální muskulární atrofií je důležité vzdělání. Ať už je to integrace do běžné mateřské školy nebo běžná mateřská škola. Dotazovaní rodiče preferovali integraci, protože ji vnímají jako přínosnou pro jejich dítě se spinální muskulární atrofií. Shodují se, že se při ní u dítěte rozvíjí komunikační dovednosti, sociální dovednosti a interakce jejich dětí se SMA s dětmi bez postižení a s dospělými. Podle jejich názoru a i podle názoru dotazovaných rodičů spolužáků dětí se spinální muskulární atrofií je přítomnost dítěte se spinální muskulární atrofií v mateřské

škole také velmi přínosná. Děti se naučí vzájemnému respektu a toleranci, naučí se pomáhat těm, kteří to potřebují.

Během psaní teoretické části bakalářské práce jsem dospěla k závěru, že této problematice je věnováno velmi málo odborné literatury. Když jsem začala bakalářskou práci psát, myslela jsem si, že v publikacích ze speciální pedagogiky nějaké informace najdu, ale tam byla bohužel buď jen zmínka, že tato diagnóza existuje nebo v nich nebyla ani zmínka. Myslím si, že je to škoda. Speciální pedagogové se s tímto druhem postižení ve své praxi setkávají. Někaké informace byly k nalezení v lékařské publikaci. Stejný názor měli i rodiče, se kterými jsem mluvila. Shodli jsme se s rodiči, že by k tomuto tématu mělo být více dostupných pramenů.

Při vyhodnocování praktické části mě překvapilo, že rodiče dávají přednost integraci svého dítěte se spinální muskulární atrofií do běžné mateřské školy. Myslela jsem si, že budou spíše chtít, aby jejich dítě se spinální muskulární atrofií navštěvovalo speciální mateřskou školu, protože by tam měly děti se spinální muskulární atrofií speciální péči, bezbariérový přístup a mohly by se bez problémů po škole pohybovat. Podle mě je integrace dítěte se spinální muskulární atrofií určitě přínosná, jak pro dítě se spinální muskulární atrofií, tak pro děti bez postižení.

Po rozhovoru s rodiči na psychorehabilitačním pobytu jsem zjistila, že je docela problém sehnat mateřskou školu, která by integrovala, což mě dost překvapilo. Podle mého názoru by měla už v dnešní době integrovat každá mateřská škola. A myslím si, že by se integrace měla propagovat.

Velkým překvapením pro mě bylo zjištění o financování kompenzačních pomůcek. Vždycky jsem si myslela, že kompenzační pomůcky pro člověka s postižením by měla bez problémů financovat pojišťovna, když si platíme zdravotní pojištění. Opak je pravdou. Ne všechny kompenzační pomůcky pojišťovna hradí a to je určitě špatně. Člověk s kterýmkoliv postižením to nemá v životě lehké, pomůcky k životu potřebuje. Pokud bych měla někdy možnost, určitě se budu snažit, abych to změnila.

Resumé

Socializace dítěte v předškolním věku se spinální muskulární atrofií probíhá prostřednictvím rehabilitace, vzdělávání a s využitím kompenzačních pomůcek. 100% rodičů navštěvuje pravidelně se svým dítětem se SMA rehabilitaci. 40% dětí se SMA navštěvuje mateřskou školu speciální, 40% dětí se SMA je integrováno do běžné mateřské školy. 20% dětí nenavštěvuje mateřskou školu. Nejčastější kompenzační pomůckou je mechanický nebo elektrický vozík. V jednom případě byly také používány: stander, kočárek a parapodium

Summary

The socialization of pre-school child with the spinal muscular atrophy proceeds through the rehabilitation, the education and using the mobility aids. 100% of parents visit frequently with the child with the spinal muscular atrophy the rehabilitation. 40% of children with the SMA visit the special nursery school, 40% of children are integrated into the nursery school and 20% of children do not visit the nursery school. The most frequent compensation aids there is the electrical truck or the mechanical truck. In one case there are used the stander, the stroller and the standing frame too.

Seznam použité literatury

- HÁJKOVÁ, V.; STRNADOVÁ, I. a kol. *Zředený život. Léčebné psychosociální a výchovně vzdělávací aspekty progresivních onemocnění*. Praha: Epoque, 2010. ISBN 978-80-904464-1-0
- JEDLIČKA, P.; KELLER, O. *Speciální neurologie*. 1. vydání. Praha: Galén, 2005. 424s. ISBN 80-7262-312-5.
- *Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2010 – 2014*. Usnesení vlády ČR ze dne 29. 3. 2010 č. 253. Praha, 2005. ISBN 978-80-7440-024-7.
- NEWMAN, Sarah. *Hry a činnosti pro vývoj dítěte s postižením*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. 167 s. ISBN 80-7178-872-4.
- PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vydání. Brno: Paido, 2006. 404 s. ISBN 80-7315-120-0
- RENOTIÉROVÁ, M.; LUDÍKOVÁ, L. *Speciální pedagogika*. 4. Vydání. Olomouc: UPOL, 2006. 313 s. ISBN 80-244-1475-9
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vydání. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I*. 1. vydání. Praha: Carolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8
- VALOVÁ, H.; SPÁČIL, L. *Nápadník*. 1. vydání. Brno: Liga za práva vozíčkářů, o. s., 2008
- HABERLOVÁ, J.; HEDVIČÁKOVÁ, P. *Spinální svalové atrofie v dětském věku* [online] *Neurologie pro praxi*, 2002. [cit. 2011-04-04] Dostupný z WWW: http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=2202&magazine_id=3

- HROMADA, Jan. *Sporadické spinální svalové atrofie v dospělém věku*. [online] Neurologia pre praxi, 2006. [cit.2011-04-04] Dostupný z WWW: http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=272&magazine_id=3
- Canisterapie [online]. 2008 [cit. 2011-04-01]. O canisterapii. Dostupné z WWW: <http://www.canisterapie.info>
- Česká hiporehabilitační společnost [online]. 2004-2009 [cit. 2011-04-01]. Hiporehabilitace. Dostupné z WWW: <http://chs.unas.cz>
- Dům rodin [online]. 2011 [cit. 2011-03-13]. Raná péče. Dostupné z WWW: <http://www.dumrodin.cz/rana-pece--.html>
- Dům rodin [online]. 2011 [cit. 2011-03-31]. Odlehčovací služba. Dostupné z WWW: <http://www.dumrodin.cz/co-je-to-odlehcovaci-pece.html>
- Vojtova společnost [online]. 2010 [cit. 2011-04-01]. Vojtova metoda. Dostupné z WWW: <http://www.vojtovaspolcnost.cz>

Přílohy

DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Dobrý den,

jsem studentka 3. ročníku Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, obor speciální pedagogika a český jazyk. Chtěla bych Vás poprosit o vyplnění krátkého dotazníku, který bude součástí praktické části mé bakalářské práce.

Monika Horáčková

1. Má Vaše dítě postižení?

ANO – přejděte k otázkám v oddílu A

NE – přejděte k otázkám v oddílu B

ODDÍL A

2. Myslíte si, že je pro děti bez postižení přítomnost spolužáka s postižením v MŠ přínosná?

ANO – NE Proč?

.....

.....

.....

3. Myslíte si, že přijaly děti v MŠ Vaše dítě mezi sebe bez problémů?

ANO – NE Proč?

.....

.....

.....

4. Co si myslíte, že obnáší integrace Vašeho dítěte v MŠ jak materiálně, tak „papírově“?

.....

.....

5. Ptá se Vás dítě na to, proč například nemůže dělat to, co ostatní děti nebo proč je „jiné“ než ostatní?

ANO – NE (Pokud ANO, tak jak mu to vysvětlíte)

.....

.....

.....

6. Jaký vidíte přínos v integraci v běžné MŠ pro Vaše dítě?
- a. Rozvíjí se komunikační schopnosti
  - b. Sociální dovednosti
  - c. Jiný přínos.....(Napiště jaký)
  - d. Nevidím přínos

DĚKUJI ZA VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU.

ODDÍL B:

2. Povídáte si s dítětem doma o tom, proč má jeho spolužák z MŠ postižení?

ANO – NE

3. Říkáte dítěti, že by mělo spolužákovi ve školce pomáhat a chovat se k němu hezky?

ANO – NE

4. Myslíte si, že je dobré, aby bylo dítě s postižením integrováno do běžné MŠ?

ANO – NE Proč?

.....

.....

.....

5. Je podle Vašeho názoru pro zdravé děti přítomnost spolužáka s postižením přínosná?

ANO – NE Proč?

.....

6. Co si myslíte, že obnáší integrace v MŠ jak materiálně, tak „papírově“?

.....

.....

.....

Otázka k zamyšlení:

7. Kdybyste měli dítě s postižením, chtěli byste, aby bylo integrované do běžné MŠ nebo aby navštěvovalo MŠ speciální? A proč?

.....

.....

.....

DĚKUJI ZA VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU.

Rozhovor s matkou dítěte se spinální muskulární atrofií

1. *Vaše dítě má spinální muskulární atrofií. Máte o tomto postižení dostatečné informace z hlediska průběhu, klasifikace, prognózy?*

Po všech vyšetřeních, která jsme s naším dítětem absolvovali, nám lékaři sdělili výsledek. Vysvětlili nám diagnostiku SMA a jaký typ má naše dítě a prognózu. Hodně nás překvapilo, že nám to oznámili dost nevybíravým způsobem. Ještě se zmínili o tom, že existují ještě další tři typy spinální muskulární atrofie.

Když jsme pak přišli domů, začali jsme si s manželem hledat k tomuto postižení ještě nějakou odbornou literaturu. Bohužel se nám odborné literatury moc najít nepodařilo. Určitě bychom uvítali, kdyby jí bylo více.

2. *Jaké činnosti a hry, které podporují vývoj Vašeho dítěte se SMA, používáte při společném trávení volného času?*

S naším dítětem se SMA procvičujeme vývoj jemné a hrubé motoriky. Jemnou motoriku procvičujeme s pomocí korálků, které navlékáme na vlasec, přendáváme z jedné krabičky do druhé nebo je dítě třídí do krabiček podle velikosti. Při této činnosti někdy místo korálků používáme různé potraviny jako např. čočku, hrách, těstoviny, celý pepř, nové koření, hořčičná semínka. Tyto potraviny dítěti smíchám a ono je dává do správných krabiček. Také z potravin vyrábíme například různé koláže a mozaiky, většinou je to dárek pro babičky, když mají třeba narozeniny.

Hrubou motoriku procvičujeme plaváním, hipoterapií nebo si s dítětem házíme s míčem.

3. *Jaké kompenzační pomůcky nejčastěji používá Vaše dítě se SMA?*

Naše dítě používá mechanický vozík. Na jiné kompenzační pomůcky nemáme dostatek finančních prostředků. Jsme ale rádi, že si můžeme na psychorehabilitačním pobytu vyzkoušet pokaždé různé kompenzační pomůcky.

4. *Navštěvujete s dítětem se SMA pravidelně rehabilitaci? Pokud ano, tak jakou?*

Rehabilitaci navštěvujeme pravidelně. Každou středu chodíme na hipoterapii a v mateřské škole má náš syn dvakrát týdně arteterapii.

5. *Využíváte služeb rané a odlehčovací péče?*

Využíváme služeb rané péče. O odlehčovací péči jsme se dozvěděli teprve tento víkend. Musím to ještě probrat s manželem, ale myslím si, že určitě služeb odlehčovací péče budeme využívat.

6. *Navštěvuje Vaše dítě se SMA mateřskou školu speciální?*

Ano, naše dítě se SMA navštěvuje mateřskou školu speciální.

7. *Je u Vašeho dítěte se SMA mimo normu pouze pohybový vývoj?*

Ano, u našeho dítěte je mimo normu pouze pohybový vývoj.

KOMPENZAČNÍ POMŮCKY

vozík elektrický

chodítko

kočárek

mechanický vozík

stander mechanický

váleček

Fotky z psychorehabilitačního pobytu

